

UNIVERZITA KARLOVA
EVANGELICKÁ TEOLOGICKÁ FAKULTA

Bakalářská práce

Pěstounská péče na přechodnou dobu

Foster Care for Temporary Period

Barbora Švarcbachová

Katedra sociální práce
Vedoucí práce: PhDr. Pavel Pěnkava, Ph.D.
Studijní program: Sociální a pastorační práce
Studijní obor: Sociální a pastorační práce

Praha 2021

Prohlášení

Prohlašuji, že jsem tuto bakalářskou práci s názvem Pěstounská péče na přechodnou dobu napsala samostatně a výhradně s použitím uvedených pramenů.

V Kladně dne 16. dubna 2021

Barbora Švarcbachová

Anotace

Bakalářská práce se věnuje problematice pěstounské péče na přechodnou dobu v České republice (dále jen „PPPD“), která se rozvíjí až v posledních letech. Jedná se o alternativu k pěstounské péči dlouhodobé. Mezi její úskalí patří přerušení citové vazby, kterou naváže dítě s pěstounskou rodinou, nedostatečný počet pěstounských rodin, s tím spojená nedostatečná motivace k výkonu PPPD nebo neschopnost pěstounů spolupracovat s biologickou rodinou. Cílem této bakalářské práce je popsat PPPD komplexně s ohledem na všechny aspekty, které PPPD zahrnuje.

Klíčová slova

Pěstounská péče na přechodnou dobu, pěstounská péče, pěstoun, pěstoun na přechodnou dobu, dítě, žadatel, náhradní rodinná péče

Summary

The bachelor's thesis deals with the issue of foster care for a temporary period in the Czech Republic. It is an alternative to long-term foster care, which has only been developing in recent years. Its pitfalls include breaking the emotional bond that a child has with a foster family, an insufficient number of foster families, and the associated insufficient motivation to perform a foster care for a temporary period or the inability of foster parents to work with a biological family. The aim of this bachelor thesis is to describe a foster care for a temporary period comprehensively with regard to all aspects that a foster care for a temporary period includes.

Keywords

Foster care for temporary period, foster care, foster parent, temporary foster carer, child, applicant, substitute family care

Poděkování

Ráda bych věnovala poděkování PhDr. Pavlu Pěnkavovi, Ph.D. za podporu při psaní této bakalářské práce a za jeho cenné rady. Děkuji také svým rodičům, respondentům a sociální pracovníci z kladenského OSPODu.

Obsah

Úvod	7
1 Právní aspekty PP	9
1.1 Definice pěstounské péče.....	10
1.2 Typy pěstounské péče	13
1.3 Práva a povinnosti pěstouna.....	14
1.4 Dávky pěstounské péče.....	16
1.5 Organizace zaměřující se na pěstounskou péči a jejich služby	20
2 Pěstounská péče na přechodnou dobu	22
2.1 Právní úprava institutu PPPD	23
2.2 Dělení PPPD	24
2.3 Úskalí a rizika PPPD.....	25
2.4 Předpoklady pro výkon PPPD	27
2.4.1 Osobnost pěstouna	28
2.4.2 Zkušenosti.....	29
2.4.3 Motivace k výkonu PPPD	30
2.5 Kritéria pro zařazení dítěte do PPPD	32
2.5.1 Situace	33
2.5.2 Věk	34
2.5.3 Handicap.....	35
2.5.4 Odlišné etnikum.....	36
2.6 Průběh PPPD.....	37
2.6.1 Zažádání o PPPD	38
2.6.2 Odborné posouzení žadatele o PPPD	39
2.6.3 Příprava na PPPD	41
2.6.4 Přijetí dítěte do PPPD	42
2.6.5 Navázání vztahu mezi pěstounem a dítětem.....	43
2.6.6 Kontakt dítěte s původní či budoucí rodinou.....	44
2.6.7 Předávací proces z PPPD do biologické či náhradní rodiny	45
2.6.8 Ukončení a vyhodnocení PPPD.....	47
2.7 Zneužití PPPD.....	48
3 Výzkum	50
3.1 Metoda výzkumu	50
3.2 Cíl výzkumu a výzkumné otázky.....	50
3.3 Sběr dat	51
3.4 Případové studie.....	51
3.4.1 Případová studie I	52
3.4.2 Případová studie II.....	54
3.4.3 Případová studie III	57
3.4.4 Případová studie IV	59
3.5 Závěry výzkumu	61

Závěr.....	64
Seznam použitých zdrojů.....	66

Úvod

V době, kdy jsem si vybírala téma této práce, jsem již věděla, že bych se chtěla věnovat problematice rodin a péče o děti. Rozhodovala jsem se mezi velmi aktuálními tématy, a to hostitelskou péčí a pěstounskou péčí na přechodnou dobu. Obě témata mají společné to, že navazování citové vazby dítěte a pěstounů, popřípadě hostitelů, není tak stabilní jako při pěstounské péči dlouhodobé nebo při osvojení, tedy adopci dítěte. Obě péče jsou poskytovány jen na určitý čas. Pro pěstounskou péči na přechodnou dobu jsem se rozhodla proto, že vidím v tomto typu náhradní rodinné péče budoucnost. Myslím si, že by se pěstounská péče na přechodnou dobu měla více dostávat do podvědomí široké veřejnosti, protože pěstounů na přechodnou dobu v České republice je stále málo, přičemž poptávka po nich je několikanásobně vyšší. Podle výzkumů je tato forma nejlepší variantou pro přechodnou dobu mezi vrácením dítěte do biologické rodiny nebo do rodiny náhradní a dítě není vystaveno deprivacím z umístění do dětských domovů.

Pěstounská péče na přechodnou dobu, někdy označovaná jako přechodná pěstounská péče, se vyskytuje v českém právu jako poměrně nový institut. V naší legislativě je poprvé zakotven až v roce 2006, přestože byl tento typ péče již dávno zapotřebí. Osobně pokládám za zásadní krok ve zlepšení sociální a rodinné politiky v České republice zakotvení pěstounské péče na přechodnou dobu do českého právního řádu. Mám však za to, že je stále opomíjen zejména psychologický aspekt této problematiky, stejně tak i zkušenosti ze strany pěstounů na přechodnou dobu či zneužívání pěstounské péče na přechodnou dobu z hlediska finanční kompenzace. Cílem bakalářské práce je popsat problematiku pěstounské péče na přechodnou dobu komplexně právě s ohledem na všechny zjiřitelné aspekty, které pěstounská péče na přechodnou dobu zahrnuje.

Zkušenosti pěstounů budu analyzovat v praktické části, ve které využiji kvalitativní výzkumné šetření. Pro realizaci výzkumného záměru jsem si zvolila techniku polostrukturovaného hloubkového rozhovoru, ve snaze naplnit mnou stanovený cíl, kterým je přispět ke stávajícímu poznání a propojit teorii s praxí prostřednictvím zkušeností pěstounů.

1 Právní aspekty PP

V této kapitole se zaměřuji na legislativu pěstounské péče jako takové. Pěstounskou péči zasazují do právního zakotvení v českém právním řádu, definují pěstounskou péči, rozdělují ji na konkrétní typy, popisují práva a povinnosti pěstouna, vypisují dávky pěstounské péče a udávám příklad konkrétní doprovázející organizace.

Na sociálně-právní ochranu dětí v České republice je čím dál více kladen důraz, zvláště pokud se jedná o děti v situacích, kdy se o ně rodiče nemohou starat, nezvládají péči či je jinak zanedbávají. Za tyto děti přebírá zodpovědnost stát. Tuto funkci přebírá takzvaný opatrovník v podobě orgánu sociálně-právní ochrany dětí, který se snaží o to, aby situace dětí byly vyřešené co nejrychleji, a hlavně v jeho zájmu, optimálně tak, aby se mohlo vrátit do původní rodiny.

Sociálně-právní ochrana dětí je zakotvena v různých právních předpisech, které ji upravují jak obecně (Ústava České republiky, Úmluva o právech dítěte nebo další mezinárodní úmluvy a smlouvy), tak i konkrétně, které zahrnují i zvláštní situace.

Sociálně-právní ochrana dětí také řeší problematiku náhradní rodinné péče, do které patří péče jiné osoby, osvojení neboli adopce, pěstounská péče, pěstounská péče na přechodnou dobu, poručenství a opatrovnictví.¹

Náhradní rodinná péče v České republice je legislativně upravena ve dvou zákonech:

- Zákon č. 89/2012 Sb., občanský zákoník, který je účinný od 1. 1. 2014

¹ TRNKOVÁ, Lucie. *Náhradní péče o dítě*. Praha: Wolters Kluwer, 2018. Právo prakticky. ISBN 978-80-7552-864-3.

- Zákon č. 359/1999 Sb., o sociálně-právní ochraně dětí, ve znění pozdějších předpisů.²

Z právního hlediska ale mezi pěstounem a dítětem nevzniká takový poměr, jaký je mezi rodičem a dítětem, tak jak je tomu v případě osvojení. Pěstoun má právo zastupovat dítě a spravovat jeho záležitosti jen v běžných věcech a nemá k dítěti vyživovací povinnost.³

Vždy je upřednostňováno umístit dítě do pěstounské péče před péčí ústavní.

1.1 Definice pěstounské péče

Pěstounská péče je definována různě, proto jsem vybrala definice, které se používají nejčastěji. Pěstounská péče je dle občanského zákoníku forma náhradní rodinné péče, při které pěstoun o dítě osobně pečuje a je zodpovědný za jeho výchovu.⁴ Podle Konečné, Sudové a Vránové je pěstounská péče státem garantovaná a kontrolovaná forma NRP, která zajišťuje dostatečné hmotné zabezpečení dítěte i přiměřenou odměnu těm, kteří se ho ujali.⁵

Do pěstounské péče se svěřují děti, o které nemohou pečovat jeho rodiče ani poručník, a to na dobu, po kterou trvá překážka bránící rodičům v osobní péči o dítě. Rodič pak může žádat o svěřením dítěte zpět do vlastní péče. Přesto, že je dítě svěřeno do pěstounské péče, rodič má vůči dítěti práva a povinnosti vyplývající z rodičovské odpovědnosti, vyjma povinností a práv, které stanovuje zákon pěstounské rodině. Mezi ně nepatří vyživovací povinnost. *Stát zajišťuje hmotné*

² VYSKOČIL, Filip. *Právní úprava náhradní rodinné péče*. [online] Praha: Středisko náhradní rodinné péče, 2014. Dostupné z: <https://docplayer.cz/1289015-Mgr-filip-vyskocil-pravni-uprava-nahradni-rodinne-pece-v-ceske-republice.html>

³ Centrum pro náhradní rodinnou péči, o.p.s. *Pěstounská a poručnická péče*. [online] Dostupné z: <https://www.cpnrp.cz/domu/info-o-nrp/pestounska-porucnicka-pece/>

⁴ Občanský zákoník, 2012

⁵ KONEČNÁ, Hana a Markéta SUDOVOVÁ. *Jak dál s pěstounskou péčí na přechodnou dobu?*. Praha: Středisko náhradní rodinné péče, 2011. ISBN 978-80-87455-23-4.

zabezpečení dítěte a odměnu těm, kteří se ho ujali, a to dávkami pěstounské péče, ke kterým se dostanu dále v této práci.⁶

Vznik pěstounské péče zajišťuje soud v souladu s ustanovením § 959 občanského zákoníku, stejně tak jako vymezuje pěstounskou péči na určitou dobu, ale i na dobu neurčitou. Pokud v tomto ohledu neexistují žádné okolnosti, o které by se soud mohl při určení doby pěstounské péče opřít, dobu neurčí. To znamená, že pěstounská péče může skončit až dovršením zletilosti dítěte.

„V případech, kdy je známa doba, po kterou pěstoun bude muset o dítě pečovat, je namístě, aby soud rozhodl o trvání této péče. Jedná se především o dobu, kdy rodič nemůže dát souhlas s osvojením (ještě nedosáhl věku šestnácti let, popřípadě ještě neuplynula doba šestinedělí), a o dobu, která má uplynout, aby bylo možné rozhodnout o osvojení bez přivolení rodičů.“⁷

O předčasném ukončení pěstounské péče vždy rozhoduje soud, který tak může učinit jen ze závažných důvodů. Pěstounskou péči lze ale zrušit jen na základě požadavku samotného pěstouna. Jestliže je dítě ve věku, kdy je schopno vyjádřit svobodně svůj názor, je potřeba před jeho umístěním do náhradní rodinné péče brát na tento názor ohled. Děti v pěstounské péči zpravidla znají své rodiče a měly by s nimi, pokud je to možné, i nadále udržovat kontakt. Tuto skutečnost musejí pěstouni z povinnosti podporovat a vzájemný vztah prohlubovat také mezi dítětem a jeho ostatními příbuznými. Ne vždy je to ale možné.

„Tím subjektem, který je povinen rodičům informace o dítěti poskytovat, je pěstoun, jemuž zákon zároveň ukládá nejen povinnost umožnit styk dítěte s jeho rodiči, ale též povinnost pozitivně jejich vzájemný vztah podporovat, rozvíjet a

⁶ BUBLEOVÁ, Věduna. *Základní informace o pěstounské péči a péči poručníka*. Praha: Středisko náhradní rodinné péče, 2018. ISBN 978-80-87455-30-2.

⁷ ZUKLÍNOVÁ, Michaela. *Občanský zákoník, komentář, svazek II*. In Švestka, J., Dvořák, J., Fiala, J. a kol. *Občanský zákoník, komentář, svazek II*. Praha: Wolters Kluver, 2014. ISBN 978-80-7478-477-4.

prohlubovat, a to jak vztah dítěte s rodiči, tak s dalšími příbuznými a osobami dítěti blízkými.“⁸

Pěstouny se mohou stát jak jednotlivci, tak manželé nebo i partneři, ale pěstounem však může být jen jeden z nich. 24. března 2021 však poslankyně Karla Šlechtová ve sněmovně podala návrh, aby společnými pěstouny mohly být i jiné páry než manželské. Jedná se především o nesezdané heterosexuální páry, ale také o homosexuální páry, ať už registrované nebo ne.

Přínosem k výkonu může být to, že manželé, nebo partneři již mají své děti, a tak mají svou potřebu stát se rodičem naplněnou. Prošli si celým procesem a výchovou svých dětí, a tak vědí, co všechno to obnáší. Pěstounství ovšem není rodičovství, ale služba, přestože jsou pěstouni často dítětem oslovováni „maminkou“ a „tatínkem“. *Cílem pěstounské péče je naplňování potřeb dítěte, mezi které patří láska, přijetí, trpělivý přístup a péče.*⁹ Lidé, kteří se chtějí stát pěstouny, by měli tuto službu považovat za poslání s účelem pomoci dítěti překonat traumata ze své původní rodiny, špatné zkušenosti s lidmi a naučit ho sociální inteligenci, aby dokázalo navázat zdravé vztahy, mít rodinu.

*Děti hodící se pro pěstounskou péči jsou všechny děti, které vyrůstají v ústavech, kromě těch, které jsou vhodné pro adopci, nebo ty děti, které jsou právě odebrány původním rodičům. Většinou se jedná o děti staršího věku, děti jiného než majoritního etnika, sourozenci, děti nemocné, handicapované nebo jiným způsobem znevýhodněné.*¹⁰

⁸ § 966 odst. 2 věta třetí a § 967, Občanský zákoník, 2012

⁹ Děti patří domů z.s.. *Pro zájemce – Děti patří domů. 23.11.2020.*[online] Dostupné z:<https://www.detipatridomu.cz/pro-zajemce/>

¹⁰ Děti patří domů z.s.. *Pro zájemce – Děti patří domů. 23.11.2020.*[online] Dostupné z:<https://www.detipatridomu.cz/pro-zajemce/>

1.2 Typy pěstounské péče

Pěstounská péče se dělí na dva typy. Nejrozšířenějším typem je dlouhodobá pěstounská péče. *Dlouhodobá pěstounská péče je určena pro děti, u nichž se předpokládá, že doba, kterou stráví mimo svou původní rodinu, přesáhne jeden rok.*¹¹ Jedná se o podobu pěstounské péče, ve které jsou děti umístěny i několik let, většinou až do dospělosti. *Může se jednat o pěstounskou péči příbuzenskou, která má přednost před tou profesionální.*¹²

Druhým typem je pěstounská péče na přechodnou dobu, někdy také nazývána jako přechodná pěstounská péče nebo profesionální pěstounská péče. Tomuto typu péče se budu věnovat později.

Pokud je dítě z rozhodnutí soudu přemístěno do ústavu, nebo je v zařízení pro děti vyžadující okamžitou pomoc, může být dítě před rozhodnutím soudu o svěřeni dítěte do pěstounské péče dočasně svěřeno budoucím pěstounům, kteří musí splnit zákonem stanovené podmínky. Jedná se pak o takzvanou předpěstounskou péči. Jiří Švestka píše v komentáři k Občanskému zákoníku, že o tom, jak dlouho bude předpěstounská péče trvat, rozhodne soud na základě posouzení konkrétního případu.¹³ *Nebude-li do tří měsíců od právní moci tohoto rozhodnutí u soudu zahájeno řízení o svěřeni dítěte do pěstounské péče, rozhodnutí o dočasném svěřeni dítěte pozbude právní účinky.*¹⁴

Také lze pěstounskou péči rozdělit na péči individuální a skupinovou. Individuální probíhá v běžném rodinném prostředí. Skupinová se odehrává v takzvaných zařízeních pro výkon pěstounské péče. Tato zařízení zřizuje obec nebo kraj, většinou v samostatných objektech, které jsou vybavené jako byty pro

¹¹ Úřad práce ČR. *Dávky pěstounské péče*. [online] 5.10.2020. [15.2.2021] Dostupné z: <https://www.uradprace.cz/davky-pestounske-pece>

¹² BUBLEOVÁ, Věduna. *Základní informace o pěstounské péči a péči poručníka*. Praha: Středisko náhradní rodinné péče, 2018. ISBN 978-80-87455-30-2.

¹³ ŠVESTKA, Jiří. *Občanský zákoník - Komentář - Svazek II (rodinné právo)*. Praha: Wolters Kluwer, 2014. ISBN 978-80-7478-477-4.

¹⁴ Zlínský kraj, odbor sociálních věcí, SPOD, NRP, PP. *Pěstounská péče*. [online] Dostupné z: <https://www.kr-zlinsky.cz/pestounska-pece-cl-1932.html>

rodinu s větším počtem dětí. Do zařízení jsou umisťovány většinou děti, pro které je obtížné zajistit pěstounskou péči individuální. *Jde hlavně o děti jiného etnického původu, než je majoritní, o děti nemocné, s různými typy postižení, o děti jiným způsobem znevýhodněné nebo o velké sourozenecké skupiny.*¹⁵ Touto problematikou se u nás zabývají například projekty Klokánky, Fond ohrožených dětí nebo SOS dětské vesničky.

1.3 Práva a povinnosti pěstouna

Pěstouni při výkonu pěstounské péče mají určitá práva a povinnosti. Stejná práva a povinnosti platí pro poručníky. Rozměr těchto práv a povinností vůči dítěti upravuje Občanský zákoník a zákon o sociálně-právní ochraně dětí. Každá pěstounská rodina má tato práva a povinnosti konkrétně upravena v dohodě o výkonu pěstounské péče.

Jak je již výše zmíněno *pěstoun má právo zastupovat dítě a spravovat jeho záležitosti jen v běžných věcech a nemá k dítěti vyživovací povinnost.*¹⁶ Mezi další práva a povinnosti patří:

- „Právo na poskytnutí trvalé nebo dočasné pomoci při zajištění osobní péče o svěřené dítě; tato pomoc spočívá zejména v zajištění krátkodobé péče
 - po dobu, kdy je osoba pečující uznána dočasně práce neschopnou nebo při ošetřování osoby blízké,
 - při narození dítěte,
 - při vyřizování nezbytných osobních záležitostí,
 - při úmrtí osoby blízké,

¹⁵ Zlínský kraj, odbor sociálních věcí, SPOD, NRP, PP. *Pěstounská péče*. [online] Dostupné z: <https://www.kr-zlinsky.cz/pestounska-pece-cl-1932.html>

¹⁶ Centrum pro náhradní rodinnou péči, o.p.s. *Pěstounská a poručnícká péče*. [online] Dostupné z: <https://www.cpnrp.cz/domu/info-o-nrp/pestounska-porucnicka-pece/>

- právo na poskytnutí pomoci se zajištěním celodenní péče o svěřené dítě nebo děti, která je přiměřená věku dítěte, v rozsahu alespoň 14 kalendářních dnů v kalendářním roce, jestliže svěřené dítě dosáhlo alespoň věku 2 let,
- právo na zprostředkování psychologické, terapeutické nebo jiné odborné pomoci alespoň jednou za 6 měsíců,
- právo na zprostředkování nebo zajištění bezplatné možnosti zvyšovat si znalosti a dovednosti v oblasti výchovy a péče o dítě,
- právo na pomoc při plnění povinností v souladu s individuálním plánem ochrany dítěte (povinnost udržovat, rozvíjet a prohlubovat sounáležitost dítěte s osobami dítěti blízkými, zejména s rodiči a umožnit styk rodičů s dítětem v pěstounské péči, pokud soud rozhodnutím nestanoví jinak), včetně pomoci při zajištění místa pro uskutečňování styku oprávněných osob s dítětem a při zajištění asistence při tomto styku,
- povinnost zvyšovat si znalosti a dovednosti v oblasti výchovy a péče o dítě v rozsahu 24 hodin v době 12 kalendářních měsíců po sobě jdoucích,
- povinnost umožnit sledování naplňování dohody o výkonu pěstounské péče prostřednictvím osobního styku pěstounů a dětí jim svěřených do pěstounské péče se zaměstnanci subjektu, s nímž tyto osoby uzavřely dohodu o výkonu pěstounské péče, a to minimálně jednou za 2 měsíce, jakož i povinnost spolupracovat se zaměstnanci obecního úřadu obce s rozšířenou působností pověřenými sledovat jednou za 6 měsíců vývoj dětí svěřených do pěstounské péče,
- v souladu s individuálním plánem ochrany dítěte povinnost udržovat, rozvíjet a prohlubovat sounáležitost dítěte s osobami dítěti blízkými,

zejména s rodiči a umožnit styk rodičů s dítětem v pěstounské péči, pokud soud rozhodnutím nestanoví jinak.“¹⁷

1.4 Dávky pěstounské péče

Pěstounská péče je státem podporovaná forma náhradní rodinné péče. *Základní hmotné zabezpečení by proto měly zajišťovat dávky pěstounské péče, které zároveň zohledňují náročnost této péče, a proto poskytují rovněž odměnu pro pěstouna.*¹⁸ Pro účely dávek se posuzuje péče o dítě osobou vedenou v evidenci, které mohou vykonávat pěstounskou péči na přechodnou dobu a osobou pečující, tedy osobou:

- „která je pěstounem (nikoli na přechodnou dobu),
- která byla do dosažení zletilosti dítěte jeho pěstounem nebo poručníkem, a to po dobu, po kterou má nezaopatřené dítě nárok na příspěvek na úhradu potřeb dítěte,
- které je před rozhodnutím soudu o svěřeni dítěte do pěstounské péče rozhodnutím soudu nebo orgánu sociálně-právní ochrany dětí dítě dočasně svěřeno do péče osoby, která má zájem stát se pěstounem, a to po dobu trvání tří měsíců, tedy předpěstounská péče,
- která je poručníkem dítěte, jestliže o dítě osobně pečuje, nebo

¹⁷ MPSV. *Formy náhradní rodinné péče. Průvodce.* [online]. Dostupné z: <https://www.mpsv.cz/formy-nahradni-rodinne-pece>, zákon č. 359/1999 Sb., o sociálně-právní ochraně dětí, ve znění pozdějších předpisů, §966 občanského zákoníku

¹⁸ Úřad práce ČR. *Dávky pěstounské péče.* [online] 5.10.2020. [15.2.2021] Dostupné z: <https://www.uradprace.cz/davky-pestounske-pece>

- která má v osobní péči dítě, k němuž nemá vyživovací povinnost, a to po dobu, po kterou probíhá soudní řízení o ustanovení této osoby poručníkem.¹⁹

Dle zákona č. 359/1999 Sb., o sociálně-právní ochraně dětí, ve znění pozdějších předpisů, o nároku na dávky pěstounské péče rozhoduje krajská pobočka Úřadu práce České republiky, které se řídí místem pobytu žadatele o tyto dávky.²⁰

Dávek pěstounské péče je pět: příspěvek při převzetí dítěte, příspěvek na úhradu potřeb dítěte, odměna pěstouna, příspěvek při ukončení pěstounské péče a příspěvek na zakoupení motorového vozidla.

Dávka při převzetí dítěte platí nejdříve ode dne vykonávání pěstounské péče rozhodnutím soudu. Výše tohoto příspěvku se liší věkem dítěte:

- „do 6 let činí výše příspěvku 8000,- Kč,
- od 6 do 12 let dítěte 9 000,- Kč,
- a od 12 do 18 let 10 000,- Kč.“²¹

Příspěvek na úhradu potřeb dítěte je zachován do dvacátého šestého roku dítěte, za takových podmínek, že stále žije a hradí společné náklady na své potřeby v rodině pěstounů, nebo u osoby, která byla osobou pečující do jeho nabytí zletilosti. Výše příspěvku se liší věkem dítěte a také ho ovlivňuje případný stupeň závislosti na pomoci jiné fyzické osoby. *Pokud dítě pobírá invalidní důchod III. stupně, nemá na tuto dávku nárok.*²²

Příspěvek na úhradu potřeb se vždy vyplácí měsíčně:

- „částka pro dítě ve věku do 6 let je 4 950,- Kč,

¹⁹ Úřad práce ČR. *Dávky pěstounské péče*. [online] 5.10.2020. [15.2.2021] Dostupné z: <https://www.uradprace.cz/davky-pestounske-pece>

²⁰ Zákon č. 359/1999 Sb., o sociálně-právní ochraně dětí, ve znění pozdějších předpisů

²¹ Úřad práce ČR. *Dávky pěstounské péče*. [online] 5.10.2020. [15.2.2021] Dostupné z: <https://www.uradprace.cz/davky-pestounske-pece>

²² Normativní instrukce Ministerstva práce a sociálních věcí ČR č. 5/2013, týkající se dávek pěstounské péče

- ve věku do 6 do 12 let, 6 105,- Kč,
- od 12 do 18 let, 6 985,- Kč,
- a od 18 do 26 let, 7 260,- Kč.²³

V případě, že jde o dítě, které je podle zákona č. 108/2006 Sb., o sociálních službách, závislé na pomoci jiné fyzické osoby, je výše příspěvku:

Dítě ve věku	Dítě ve stupni závislosti I (lehká závislost) Kč	Dítě ve stupni závislosti II (středně těžká závislost) Kč	Dítě ve stupni závislosti III (těžká závislost) Kč	Dítě ve stupni závislosti IV (úplná závislost) Kč
Do 6 let	5 115	6 105	6 490	7 040
6 – 12 let	6 215	7 480	7 975	8 635
12 – 18 let	7 095	8 580	9 130	9 570
18 – 26 let	7 425	8 910	9 460	9 900

Zdroj: Tabulku na základně dat z Úřadu práce vytvořil autor

Odměna pěstouna je pravidelně vyplácena jako měsíční příjem. Odměňován může být pěstoun jako jedinec, ale také jako manželský pár, přičemž příspěvek náleží jen jednomu z nich. Co se týče výše této dávky, ta se odvíjí od počtu dětí

²³ Úřad práce ČR. *Dávky pěstounské péče*. [online] 5.10.2020. [15.2.2021] Dostupné z: <https://www.uradprace.cz/davky-pestounske-pece>

v pěstounské péči, ale také od jejich zdravotního stavu. Konkrétně výše příspěvků za jeden kalendářní měsíc vypadá takto:

- „12 000,- Kč, je-li pečováno o jedno dítě,
- 18 000,- Kč, je-li pečováno o dvě děti,
- 30 000,- Kč, je-li pečováno alespoň o tři děti nebo alespoň o jedno dítě, které je osobou závislou na pomoci jiné fyzické osoby ve stupni II, to znamená středně těžká závislost nebo ve stupni III, těžká závislost nebo ve stupni IV, jde o úplnou závislost.“²⁴

V případě pěstounské péče na přechodnou činí měsíční odměna pěstouna 20 000,- Kč, a to i v takovém případě, že pěstoun aktuálně nepečuje o žádné dítě. Za každé další dítě je připočteno k uvedené částce 6 000,- Kč.²⁵

Příspěvek při ukončení pěstounské péče je dávka jednorázová. Výše činí 25 000,- Kč a je vyplácena tomu, kdo byl v den dosažení zletilosti v pěstounské péči.²⁶

Dle normativních instrukcí Ministerstva práce a sociálních věcí ČR č. 5/2013, týkajících se dávek, má nárok na příspěvek na zakoupení osobního motorového vozidla ten pěstoun, který pečuje o tři děti a více. Další podmínkou je, že vozidlo nebude požívat pro samostatnou výdělečnou činnost. Výše činí 70% pořizovací ceny, ale maximální výše je 100 000,- Kč.²⁷

²⁴ Úřad práce ČR. *Dávky pěstounské péče*. [online] 5.10.2020. [15.2.2021] Dostupné z: <https://www.uradprace.cz/davky-pestounske-pece>

²⁵ Normativní instrukce Ministerstva práce a sociálních věcí ČR č. 5/2013, týkající se dávek pěstounské péče

²⁶ Úřad práce ČR. *Dávky pěstounské péče*. [online] 5.10.2020. [15.2.2021] Dostupné z: <https://www.uradprace.cz/davky-pestounske-pece>

²⁷ Normativní instrukce Ministerstva práce a sociálních věcí ČR č. 5/2013, týkající se dávek pěstounské péče

1.5 Organizace zaměřující se na pěstounskou péči a jejich služby

V rámci obecného popisu pěstounské péče, bych se chtěla také zaměřit na organizace, které spolupracují s pěstouny a také je doprovázejí. Vycházím hlavně z publikace Hany Pazlarové, Právní a finanční aspekty doprovázení pěstounských rodin a z rozhovoru, který jsem vedla se sociální pracovnící OSPOD města Kladna, která pracuje přímo s pěstounskými rodinami na přechodnou dobu.

Pazlarová píše, že *před novelou č. 40/2012 Sb., zákona č. 359/1999 Sb., o sociálně-právní ochraně dětí, fungoval model, který nebyl příliš efektivní. Smyslem modelu byly kontroly OSPODu a tyto návštěvy byly uskutečňované dvakrát ročně.*²⁸ Za tato dvě setkání samozřejmě nemohly pěstounské rodiny se sociálním pracovníkem veškeré problémy s tím spojené projednat. Proto byly, do novely zmíněného zákona, připsány služby typu poradenství a odborné služby, které může pěstoun i svěřené dítě využít.

Jednou z těchto služeb je právě služba doprovázení pěstounských rodin. Doprovázení má být službou podpůrnou, ale objevují se v ní i prvky kontrolního charakteru. Jaké typy doprovázení mohou pěstouni využívat, jsou vždy konkrétně popsány v dohodě o výkonu pěstounské péče, kterou podepisují pěstouni a příslušný OSPOD, nebo dané doprovázející organizace. To jsou organizace, které jsou většinou z neziskového sektoru. Konkrétně je to například zapsaný spolek DOTEK, který nabízí asistované kontakty, odbornou psychologickou pomoc, poradenství nebo vzdělávání náhradních rodičů.²⁹

²⁸ PAZLEROVÁ, Hana. *Právní a finanční aspekty doprovázení pěstounských rodin*. Praha: Virtuální knihovna NRP, 2014. Nadační fond J&T.

²⁹ DOTEK z.s.. *Naše služby*:: DOTEK z.s..[online]. Dostupné z: <https://www.dotekzs.cz/nase-sluzby/>

Cílem těchto neziskových služeb je pomoci řešit problémy jednotlivě jak pěstounů, tak svěřených dětí, ale i společných jako rodina. Některé neziskové organizace těchto typů organizují společná terapeutická sezení. Seznam všech organizací zajišťuje web Střediska náhradní rodinné péče nebo web Ministerstva práce a sociálních věcí.

Klíčový pracovník zaručuje doprovázení konkrétních rodin. *Některé organizace mají k rodinám určeného jednoho pracovníka, nicméně mnohem více organizací dává přednost tomu mít u doprovázených rodin dvojici pracovníků.*³⁰ Klíčový pracovník v podstatě organizuje veškeré služby, kterých pěstounská rodina využívá.

Pokud doprovázení zajišťuje OSPOD, jsou pěstounské rodině poskytovány jen základní služby, které jsou financované z příspěvku na výkon pěstounské péče. Jestliže se jedná o využití těchto služeb z neziskového sektoru, které poskytují služby rozsáhlejší, zejména pokud jde o služby terapeutické, jsou placené z různých grantů nebo darů, protože příspěvek na výkon pěstounské péče nelze na tyto potřeby využít.

Další služba, kterou může pěstoun využít je krátkodobá pomoc při péči o svěřené dítě, kdy ji může využít při narození dítěte pěstounům, nebo je pěstoun uznán za pracovně neschopného, to znamená, že je nemocný nebo hospitalizovaný.

Mezi ostatní služby, které mohou pěstounská péče potřebovat, patří poskytnutí pomoci se zajištěním celodenní péče, zprostředkování odborné pomoci, pomoc s plněním povinnosti vzdělání a pomoc při zajištění kontaktu dítěte s původní rodinou.

³⁰ PECH, Kryštof. *Pěstounská a doprovázející organizace*. Hradec Králové, 2018. Diplomová práce.

2 Pěstounská péče na přechodnou dobu

Druhá kapitola se zabývá všemi aspekty, které jsou s výkonem PPPD spojené. Pěstounská péče na přechodnou dobu je jedním z typů pěstounské péče a formou náhradní rodinné péče. U této podoby se předpokládá, že situace, ve které se děti vyskytují, bude vyřešena do jednoho roku od odchodu od rodičů. V praxi se ale běžně jedná třeba i o patnáct měsíců. V tomto časovém horizontu by se mělo ukázat, zda rodiče zvládnou změnit své podmínky. Pokud ano, dítě se vrací zpět domů. Ze studií Střediska náhradní rodinné péče však vyplývá, že respondenti, respektive pěstouni obhajují tři délky doby, do dvou měsíců, do půl roku a někteří dokonce i délku dvou let.³¹ *V případě, že původní rodiče o dítě zájem neprojeví nebo nevysloví souhlas k adopci, jsou dítěti vytipováni noví osvojitelé nebo jiný typ náhradní rodinné péče.*³² Při PPPD je kladen důraz na odbornou připravenost pěstounů, jejich další vzdělávání a supervizi.

Hlavním přínosem PPPD je navázání rané citové vazby nejenom k matce, ale k celé rodině, která chrání dítě před možnou deprivací z nezájmu původní rodiny. Přesto, že se stát snaží o deinstitucionalizaci, a preferuje umístění dětí do náhradní rodinné péče, do které spadá i PPPD, je tato forma pěstounské péče v literatuře prozatím málo zpracovaná, zejména pokud jde o zkušenosti českých pěstounů s tímto typem péče.

Z historického hlediska, jak se k nám profesionální pěstounská péče dostala, se vyjadřují Bubleová³³ a Matějček³⁴ tak, že *za předchůdce placené pěstounské péče považují instituci kojných*. Samotný pojem profesionální pěstounská péče

³¹ KONEČNÁ, Hana a Markéta SUDOVÁ. *Jak dál s pěstounskou péčí na přechodnou dobu?*. Praha: Středisko náhradní rodinné péče, 2011. ISBN 978-80-87455-23-4.

³² BUBLEOVÁ, Věduna. *Základní informace o pěstounské péči a péči poručníka*. Praha: Středisko náhradní rodinné péče, 2018. ISBN 978-80-87455-30-2.

³³ Srov. BUBLEOVÁ, Věduna. *Historický vývoj péče o opuštěné děti*. Náhradní rodinná péče: česko-slovenský časopis. Praha: Středisko náhradní rodinné péče, 2000. ISSN 1212-3765.

³⁴ Srov. MATĚJČEK, Zdeněk. *Náhradní rodinná péče: průvodce pro odborníky, osvojitele a pěstouny*. Praha: Portál, 1999. ISBN 80-7178-304-8.

vznikl v západní Evropě. Podle posledních údajů ze dne 31. března 2020 žije přes 65 000 dětí v 55 000 pěstounských rodinách právě ve Velké Británii,³⁵ přičemž v České republice je jich podstatně méně i s ohledem na počet obyvatel. U nás z poslední statistiky Ministerstva práce a sociálních věcí v roce 2019 bylo dětí v pěstounské péči 12 500, z toho 591 dětí v pěstounské péči na přechodnou dobu. Pěstounských rodin bylo necelých 2 000.³⁶ Počet přechodných pěstounů se ale v posledních letech snižuje. Snižování počtů pěstounů se přičítá nízké odměně.

2.1 Právní úprava institutu PPPD

V naší legislativě je PPPD poprvé zakotvena až v roce 2006, přestože byl tento typ péče již dávno zapotřebí. S přijetím novely zákona o sociálně-právní ochraně dětí č. 359/1999 Sb., se PPPD dostala do popředí. V novele je upřesněno její použití a stanovení podmínek za jakých bude probíhat tento typ péče.

Aktuálně je v procesu projednání v poslanecké sněmovně poslední novela tohoto zákona, která chce předejít dalším odchodům pěstounů tím, že se zvýší částka odměny za výkon pěstounské péče jako takové. K poslednímu navýšení dávky odměny dlouhodobého pěstouna došlo k 1.1.2018. U odměny pěstouna na přechodnou dobu však nikoliv. Nyní částka této odměny činí měsíčně 20 000,- Kč, přičemž předmětem novely je navýšení odměny pěstouna na přechodnou dobu na 22 000,- Kč.

PPPD je tedy opravena v novele zákona č. 359/1999 Sb., o sociálně-právní ochraně dětí a v oddíle 2 zákona č. 89/2012 Sb., občanského zákoníku.

³⁵ The fostering network. *Fostering statistics*. UK, 2020 [online]. Dostupné z: <https://www.thefosteringnetwork.org.uk/advice-information/all-about-fostering/fostering-statistics>

³⁶ MPSV. *Statistiky. Roční výkaz o výkonu sociálně právní ochraně dětí za rok 2019*. [online] Dostupné z: <https://www.mpsv.cz/statistiky-1>

2.2 Dělení PPPD

Samotná PPPD se může dělit podle různých kritérií, s ohledem na vztah pěstounů s původní rodinou nebo například s ohledem na dobu trvání PPPD.

K tomuto dělení se vyjadřuje Jeroným Klimeš ve svém článku o PPPD. Za nejzásadnější rozdělení považuje dělení pěstounů na:

- „Pěstouny se vztahem k původní rodině (prarodiče, příbuzní, kamarádi, sousedi,..),
- Pěstouny bez vztahu k původní biologické rodině.
- Pěstouny s vlastními dětmi,
- Pěstouny bez vlastních dětí (dětí jsou již zletilé)³⁷ – zde autor nezahrnuje pěstouny bezdětné, protože takoví pěstouni nejsou pro výkon PPPD vhodní.

Dále dělí PPPD na:

- „PPPD se sanací biologické rodiny,
- PPPD se sanací výchovných či vzdělávacích problémů dětí,
- PPPD s pouhým kontaktem s biologickými rodiči,
- PPPD bez kontaktu s biologickými rodiči.“³⁸

Pokud jde o délku trvání PPPD, autor ji dělí na:

- „PPPD krátkodobou – dny až měsíc,
- PPPD střednědobou – do jednoho roku,
- PPPD dlouhodobou – déle než rok,
- PPPD na předem ohraničenou dobu s nepravděpodobným prodloužením na neurčito,

³⁷ KLIMEŠ, J. *Pěstounská péče na přechodnou dobu*. Přechodná PP recenze. [online] Dostupné z: http://klimes.mysteria.cz/clanky/psychologie/prechodna_pp_recenze.html

³⁸ KLIMEŠ, J. *Pěstounská péče na přechodnou dobu*. Přechodná PP recenze. [online] Dostupné z: http://klimes.mysteria.cz/clanky/psychologie/prechodna_pp_recenze.html

- PPPD s rizikem či pravděpodobným prodloužením na neurčito.³⁹

Zde je výčet těch nejzákladnějších typů PPPD. Dalšími kategoriemi může být dělení v souvislosti s věkem dítěte, rozdělení na cílové věkové skupiny, na konkrétní situace dětí, na děti s různým typem handicapu nebo PPPD s dítětem jiného než majoritního etnika.

2.3 Úskalí a rizika PPPD

Tento typ péče má svá pozitiva a negativa. *Mezi pozitiva PPPD patří právě ochrana dítěte před možnou deprivací z ústavní péče a z nezájmu původní rodiny.*⁴⁰ Toto dítě musí být však do pěstounské rodiny umístěno včas.

„Výhoda včasnosti umístění dítěte do rodiny potvrzuje fakt, že ve skupině dětí, které přišly do náhradní rodiny do 6 měsíců svého věku, jich ve svých jedenácti letech trpělo závažnějšími psychickými potížemi jen 8 %, zatímco mezi dětmi, které přišly do nové rodiny později, jich bylo již 21 %.“⁴¹

Děti, které takové prostředí nemají, mají v pozdějším životě daleko častěji problémy s vlastní identitou, s vytvářením si zdravých vztahů. *Zvyšuje se tím riziko bezdomovectví, kriminality, delikvence či drogových závislostí.*⁴²

Úskalím PPPD může být přerušení citové vazby, kterou naváže dítě s pěstounskou rodinou, nedostatečný počet pěstounských rodin, s tím spojená nedostatečná motivace k výkonu pěstounské péče na přechodnou dobu, neschopnost pěstounů spolupracovat s biologickou rodinou, protahování soudních procesů, děti již žijící v rodině nebo syndrom vyhoření.

³⁹ KLIMEŠ, J. *Pěstounská péče na přechodnou dobu*. Přechodná PP recenze. [online] Dostupné z: http://klimes.mysteria.cz/clanky/psychologie/prechodna_pp_recenze.html

⁴⁰ MATĚJČEK, Zdeněk, Jiří KOVAŘÍK a Věduna BUBLEOVÁ. *Pozdní následky psychické deprivace a subdeprivace*. Praha: Psychiatrické centrum, 1997. Zprávy (Psychiatrické centrum). ISBN 80-85121-89-1.

⁴¹ VÁGNEROVÁ, Marie. *Psychický vývoj dítěte v náhradní rodinné péči*. Praha: Středisko náhradní rodinné péče, 2012. ISBN 978-80-87455-14-2.

⁴² Náhradní rodinná péče – Dětský úsvit. *Dětský úsvit, náhradní rodinná péče*. [online] Dostupné z: <http://detskyusvit.cz/nahradni-rodinna-pece/>

Při rozhovorech s pěstouny a se sociální pracovníci z OSPODu jsem se ptala i na to, v čem vidí největší nevýhodu PPPD. Všichni se shodli na tom, že je to přerušování citové vazby mezi pěstounem a dítětem. Negativní dopad to má jak na dítě, tak na pěstouna a pěstounskou rodinu. Z pohledu pěstounů se ale musí pěstoun umět od dítěte odpoutat, protože by jinak nemohl tuto profesi vykonávat. Jedna z respondentek uvedla, že to vnímá tak, že je pro dítě takovou tetou, ke které je dítě na chvíli dáno a nepřipouští si, že je zde v roli náhradního rodiče, i když ji vykonává.

Přesto, že pěstouni na přechodnou dobu prochází celým procesem školení a vzdělávání, a psychologickými vyšetřeními, není tu jistota, že každý pěstoun bude kvalitním pěstounem. V dnešní době se na tento problém více zaměřují při výběru pěstounů. Z rozhovoru se sociální pracovníci, jsem se dozvěděla, že zájemců o pěstounskou péči je poměrně dost, ale takových, kteří se hodí pro tento výkon je poměrně málo. S tím je spojena i motivace k vykonání této profese. Jestliže je zájemce motivován jen finanční odměnou, tak se to pozná již při přípravě. Zařazení do evidence žadatelů vhodných stát se pěstounem na přechodnou dobu je podmíněno právě i tím, že by zájemce neměl touto profesí řešit své finanční problémy.

Potíž může také nastat, pokud je v pěstounské péči již dítě pěstounů, které musí pochopit smysl této péče a být schopno přijmout dítě svěřené do PPPD. Nemělo by však docházet k tomu, aby naplňování potřeb dětí z rodiny bylo ohroženo přijetím dítěte do PPPD.

Nebezpečí z toho, že by si pěstoun mohl rozmyslet svoje další působení a PPPD ukončit či přerušit, může nastat během dlouhé přestávky mezi odevzdáním a přijetím dalšího dítěte. V praxi to totiž vypadá i tak, že někteří pěstouni, zpravidla ti, kteří jsou připraveni se starat o starší dítě, zůstávají nevyužití i několik měsíců. Běžná doba těchto přestávek však bývá v průměru tři týdny.

2.4 Předpoklady pro výkon PPPD

Před tím, než může pěstoun vykonávat PPPD, musí projít určitým procesem, aby byl vůbec uznán za vhodného vykonávat tuto profesi. Existují určitá kritéria, která jsou u takového žadatele posuzována, jako je osobnostní charakteristika pěstouna, ke které se dostanu později v práci. Předpokládá se, že v pěstounské péči má dítě zajištěné stabilní a láskyplné zázemí, kde by se dítě mělo vyrovnávat se svými traumaty a připravovat se na přechod do jiného typu náhradní rodiny nebo do rodiny biologické. Proto se posuzuje rodinná situace.

Pěstounská rodina by měla mít stabilní partnerský svazek, nejlépe manželský, kdy je akceptován maximálně jedenkrát rozvedený pár nebo jednotlivec, nebo alespoň pět let společného soužití a aktuálně bez konfliktů. Pokud se jedná o samožadatele, ten by v danou chvíli neměl hledat nový partnerský vztah a tito žadatelé by měli být vyrovnaní s tím, že žijí bez partnera. Rodina by měla mít dostatečnou kapacitu věnovat se dítěti, které přijde na přechodnou dobu. Jestliže má rodina více než tři děti, předpokládá se, že taková rodina na toto dítě kapacitu nemá. Od narození posledního dítěte by měla uplynout dostatečně dlouhá doba, zpravidla dva až tři roky a všechny děti by měly mít vytvoření zdravý a bezpečný vztah ke svým rodičům, respektive pěstounům.

Dále se také posuzuje zázemí a bydlení rodiny. Bytové podmínky umožňují vytvoření dostatečného prostoru pro přijímané dítě a zajišťují mu přiměřené soukromí.

Při posuzování se také hledí na to, jestli se pěstouni mohou opřít o své přátele a rodinu. Neočekává se však, že všichni z jejich okolí budou s rozhodnutím stát se pěstounem na přechodnou dobu souhlasit. Hodnotí se také to, jestli je pěstoun ochoten v určitých situacích přijmout odbornou pomoc a využívat i podpůrných služeb.

*Při tomto procesu je však zásadní přistupovat ke každému pěstounovi, pěstounské rodině, individuálně a mít na vědomí konkrétní situaci daných rodin.*⁴³

2.4.1 Osobnost pěstouna

Jedná se o zásadní předpoklad pro vykonávání PPPD, na který je při posuzování kladen velký důraz. Podle Metodiky Ministerstva práce a sociálních věcí jsou osobnostní charakteristiky, které jsou posuzovány při zařazení do evidence tyto:

- Osobnostní zralost, dostatečné dosavadní zkušenosti, zohlednění věku (zpravidla by se měl pohybovat mezi 28-65 let) a zdravotní stav žadatele,
- Trestní bezúhonnost, v anamnéze vyloučeny závislosti (drogy, alkohol apod.), prostituce (z lékařských zpráv, pověst žadatelů apod.),
- Od pěstounů na přechodnou dobu se očekává spolupráce s dalšími odborníky a také výrazný vlastní podíl na sociálně-právní ochraně dětí, proto je třeba, aby tito pěstouni měli dostatečné intelektové schopnosti,
- Vyloučení patologie osobnosti, psychických poruch, členství v rizikové skupině či sektě,
- Zralost, pravdivé uvědomění si svých předností a nedostatků,
- Trpělivost,
- Motivace,
- Neočekávání vděku od přijatých dětí,
- Absence nezpracovaných traumat či nedořešených ztrát z minulosti,
- Schopnost uznat vlastní chybu, sebereflexe,
- Schopnost dávat lásku a přijetí.⁴⁴

⁴³ MPSV. *Metodika MPSV k PPPD*. [online] Praha, 2013. Dostupné z: <https://www.rpp.cz/inpage/metodika-mpsv-k-pppd-brezen-2013/>.

⁴⁴ MPSV. *Metodika MPSV k PPPD*. [online] Praha, 2013. Dostupné z: <https://www.rpp.cz/inpage/metodika-mpsv-k-pppd-brezen-2013/>.

Podle Matouška by dobrý rodič, ať už biologický či náhradní, měl být citlivý, vřelý a vnímavý vůči potřebám dítěte a orientovaný na dítě.⁴⁵

2.4.2 Zkušenosti

Pro pěstouna jsou důležitým faktorem zkušenosti. Zásadní zkušeností je vlastní rodičovství a zkušenost s výchovou vlastních dětí. Měl by to být někdo, koho tato situace nezaskočí. Při každém přijetí dítěte je situace jiná a pěstoun by tak měl být z vlastních zkušeností připraven na jakýkoliv problém, který může nastat. Vlastní zkušenost s rodičovstvím ale nestačí. Ideálně by měl pěstoun mít zkušenost i s dětmi z náhradní rodinné péče, která je oproti výchově vlastních dětí náročnější.

Sociální pracovnice, se kterou jsem o problematice mluvila, mi říkala, že někteří ze zájemců navrhovali, že by si v rámci přípravy mohli na krátkou dobu vyzkoušet ve spolupráci s dětským domovem, vzít si jedno z dětí k sobě domů, nebo alespoň do některých dětských domovů docházet, aby zkušenosti s dětmi v náhradní rodinné péči nabrali. Šlo spíš ale o výjimky.

Takový pěstoun, který by byl dobrým pěstounem, by měl mít jistou osobnostní zralost, která právě vychází z letitých zkušeností s výchovou. S tím také souvisí věk pěstounů, protože s věkem obvykle přibývá životní zkušenost. Při výběru do evidence žadatelů vhodných stát se pěstounem na přechodnou dobu z tohoto důvodu přihlížejí k věku pěstounů. Optimální věk pěstounů by se měl pohybovat mezi padesáti a šedesáti lety. Stejně tak reagovali respondenti, když jsem se jich na to zeptala, že by měl pěstoun dosáhnout věku alespoň čtyřiceti let.

⁴⁵ MATOUŠEK, Oldřich, PAZLAROVÁ, Hana, *Hodnocení ohroženého dítěte a rodiny: v kontextu plánování péče*. 2., rozš. vyd. Praha: Portál, 2014. ISBN 978-80-262-0522-7.

2.4.3 Motivace k výkonu PPPD

Mezi další kritéria, která jsou posuzována, patří i motivace k výkonu PPPD. Jak jsem již výše zmínila, podmínkou pro zařazení do evidence žadatelů vhodných stát se pěstounem na přechodnou dobu je, aby zájemce neměl jen finanční motivaci. Mělo by jít o motivaci jak citovou, tak i racionální. Důvody, proč se lidé chtějí stát pěstouny, by měly vyplývat z touhy pomoci dítěti naplnit jeho potřeby a zajistit mu bezpečné prostředí pro jeho vývoj.

Zajímavě tyto motivace rozdělil Albín Škoviera ve své knize *Dilemata náhradní výchovy*. Motivace rozdělil na zveřejněné, neveřejné a skryté. Zveřejněné motivy jsou:

- Altruistický – snaha, ochota a reálná možnost pomoci dětem, které to potřebují,
- Profesionální – přesvědčení zájemce, že dětem rozumí, a že to s nimi umí,
- Emocionální – láska k dětem, pozitivní vztah k nim, snaha o plnější život.
- Nenaplněné rodičovství – touha pěstouna prožít si rodičovství alespoň psychologicky, když to není možné biologicky, zabezpečení kontinuity.
- „Rodinný“ – v rodině s jedináčkem doplnění o sourozence.
- Smysl života, životní náplň – „náhrada“ prázdného místa po vlastních dětech nebo přijetí poslání pěstounství např. v rámci náboženského společenství.
- Ekonomický dostatek – snaha o smysluplné podělení se o přebytek.
- Záchranář – „spasitelský komplex“. Když nemůže „spasit“ svět, tak alespoň jedno dítě.

Mezi neveřejné motivy se řadí:

- Pragmatismus – v konkrétním prostředí na základě racionální úvahy může jít o dostupnou práci a smysluplně strávený čas.
- Ekonomické přilepšení – stabilní příjem.
- Rodinná povinnost – pocit rodinné sounáležitosti i společenské očekávání vytváří tlak na přijetí dítěte
- Společenský status – starat se o dítě, resp. mít zaměstnání je společensky uznávaná morální hodnota.
- Ubytování – je součástí SOS vesniček.
- Publicita – v showbyznysu je to sebe prezentace, např. u některých celebrit

A motivy skrytými jsou:

- „Něco si dokazují“ – jde o přesun aspirací z nerealizovaného rodičovství nebo neúspěšného rodičovství na dítě „z venku“
- „Vykoupení se“ – na rozdíl od dokazování si jde o odčinění, které je součástí viny
- Očekávání vděčnosti, ocenění od dítěte – zájemce podvědomě očekává „pohlazení“, vděčnost dítěte. Může jít o nezralého dospělého, který byl v dětství nedostatečně oceňován, nebo hledání „náhradního“ objektu, za ty, kteří aktuálně nenaplnují tuto potřebu (manžel, vlastní děti)
- Řešení partnerské krize – příchod dítěte „z venku“ má zlepšit narušený nebo málo naplněný partnerský vztah
- Psychopatologické motivy – nejčastěji jde o heterosexuální nebo homosexuální pedofilní zaměření

- Zacházení s mocí – rodičovská pozice prostřednictvím budování závislosti uplatnění mocenských ambicí.⁴⁶

Podle Jayne E. Schoolerové můžou být tři typy motivace k přijetí dítěte jiného etnika:

- Nemožnost dostat dítě majoritního etnika,
- „barvoslepost“ – jde o zájem s přesvědčením, že na rase a barvě nezáleží, že stačí výchova s láskou,
- potřeba sociální prezentace – kdy jde o křížáckou výpravu za sjednocení světa.⁴⁷

V praxi to vypadá tak, že většina zájemců má motiv pro výkon PPPD v pomoci dětem před umístěním do ústavní péče, poté až přichází motiv emocionální, tedy dát lásku dětem.

2.5 Kritéria pro zařazení dítěte do PPPD

Stejně jako se řeší otázka vhodného pěstouna na přechodnou dobu, tak zde vyvstává otázka, pro které dítě je tento typ péče vhodný. Při tomto výběru by měl být zohledněn jak věk, tak situace a zdravotní stav dítěte. Dalším vhodným dítětem pro PPPD je dítě jiného etnického původu, než je majoritní.

Jak jsem již výše zmínila, děti hodící se pro pěstounskou péči jsou všechny děti, které vyrůstají v ústavech, kromě těch, které jsou vhodné pro adopci, nebo ty děti, které jsou právě odebrány původním rodičům. Většinou se jedná o děti

⁴⁶ ŠKOVIERA, Albín. *Dilemata náhradní výchovy: [teorie a praxe výchovné péče o děti v rodině a v dětských domovech]*. Praha: Portál, 2007. ISBN 978-80-7367-318-5.

⁴⁷ SCHOOLER, Jayne E. a Jiří KOVAŘÍK. *Adopce: vztah založený na slibu: užitečné rady a postřehy pro adoptivní rodiče a pěstouny*. Praha: Návrat domů, 2002. ISBN 80-7255-066-7.

*staršího věku, děti jiného než majoritního etnika, sourozenci, děti nemocné, handicapované nebo jiným způsobem znevýhodněné.*⁴⁸

V knize *Dilemata náhradní rodiny* Škoviera píše, že není neobvyklé, když se jedná o děti jiného etnika, zvláště o děti romského původu.⁴⁹

2.5.1 Situace

Pokud jde o posouzení situace, jde o takovou situaci, která je považována za krizovou. Jde o to, že děti nemohou zůstat u svých biologických rodičů, ale je zde předpoklad návratu do té původní rodiny nebo do jiného typu náhradní péče. *Děti, které jsou umístovány do PPPD, mohou být také v situaci, kdy u nich není jasné, která forma náhradní péče je pro ně vhodná, nebo je u nich už rozhodnuto o této péči, ale nenašel se vyhovující osvojitel, poručník nebo dlouhodobý pěstoun. Mělo by být ale jasné, že půjde jen o krátkodobou péči.*⁵⁰ V praxi se výjimečně stává, že si pěstoun vytvoří k dítěti takový vztah, že by dítě přijmul do pěstounské péče dlouhodobé či je snad osvojil.

Často se přihodí taková situace, že biologický rodič onemocní a nemůže se o své dítě postarat. Jde o případ, kdy např. matka samoživitelka bez rodiny musí na operaci, po které je doba rekonvalescence dlouhá několik měsíců a o dítě se nemá kdo postarat.

Dalšími situacemi jsou např. ty, kdy rodič je ve výkonu trestu, dočasně ztratil bydlení, rodič má potíže s občanstvím, nastoupil léčbu v protidrogové či protialkoholní léčebně, extrémně nízký věk rodičů, citová nezralost, duševní onemocnění, těžké zdravotní postižení dítěte, odložené dítě do babyboxu, neúnosná sociální situace a v nejhorším případě jde o smrt rodičů.

⁴⁸ Děti patří domů z.s.. *Pro zájemce – Děti patří domů*. 23.11.2020.[online] Dostupné z:<https://www.detipatridomu.cz/pro-zajemce/>

⁴⁹ ŠKOVIERA, Albín. *Dilemata náhradní výchovy: [teorie a praxe výchovné péče o děti v rodině a v dětských domovech]*. Praha: Portál, 2007. ISBN 978-80-7367-318-5.

⁵⁰ VRÁNOVÁ, Lucie. *Sociálně-právní analýza přechodné pěstounské péče v České republice*. Praha: Středisko náhradní rodinné péče, 2011. ISBN 978-80-87455-09-8.

2.5.2 Věk

Pokud se chce člověk stát pěstounem na přechodnou dobu, tak by měl také zvážit věk umístěného dítěte a zároveň věk vlastních dětí, jestli jsou schopni přijmout dalšího člena domácnosti. *Vhodným věkem dítěte žijícího v rodině je okolo osmi až deseti let a výše. Nemělo by ztratit jistotu ve své pozici v rodině. Je tedy vhodné, aby dítě v PPPD nebylo starší než děti v rodině žijící.*⁵¹

Předpokládá se, že většina pěstounů se bude specializovat na konkrétní věkovou skupinu dětí podle znění § 27a odst. 3 písmo f) zákona o OSPOD. Zde však z právního hlediska nelze uznat přílišné zúžení věkové skupiny, ale v praxi se v rámci posouzení zvažuje vhodná věková skupina dětí pro pěstouny.

V současné době je největší zájem o nejmenší děti. Taková péče se nazývá „raná péče“. Jde o péči o děti, které jsou novorozenci nebo děti do tří let věku. Pokud jde o novorozence, jdou přímo po propuštění z porodnice do takového prostředí, které se co nejvíce blíží přirozenému způsobu péče o jeho potřeby. *Zde ale musí pěstouni zvážit, zda unesou proces předání dítěte do náhradní rodiny nebo zpět do biologické emočně.*⁵² Jde o úplně prvotní kontakt, kdy pěstoun, popřípadě pěstounská rodina navštěvuje před umístěním dítě v porodnici, snaží se navázat vztah, krmí ho a zařizuje mu všechny nezbytné kroky po narození jako je např. přihlášení k pediatrovi.

Další věkovou skupinou jsou pak děti školního a předškolního věku. Výhodou je, že se s dětmi lze o této situaci bavit. Rizikem ale bývá velká citová připoutanost jak pěstouna k dítěti, tak naopak. Děti v těchto letech mohou začít oslovovat pěstouny „maminkou“ a „tatínkem“. Pak zde může nastat trauma ze ztracené vazby a špatné vyrovnávání se ze ztráty blízkého člověka.

⁵¹ MPSV. *Metodika MPSV k PPPD*. [online] Praha, 2013. Dostupné z: <https://www.rpp.cz/inpage/metodika-mpsv-k-pppd-brezen-2013/>.

⁵² MPSV. *Metodika MPSV k PPPD*. [online] Praha, 2013. Dostupné z: <https://www.rpp.cz/inpage/metodika-mpsv-k-pppd-brezen-2013/>.

Jestliže jde o děti na prahu dospělosti, většinou dítě k pěstounovi nepřilne natolik, aby z toho utrpělo vážnější trauma. Pěstouna spíše vnímá jako „tetu“ nebo „strejdu“, stejně jak to bývá v ústavním zařízení.

*Zajímavá je úvaha odborníků, že určitý věkový odstup nedovolí vytvořit si rodičovské vazby, což může být výhodné.*⁵³ Při četbě různých odborných článků a z rozhovoru se sociální pracovníci, která pracuje s těmito pěstouny, jsem se setkala se zajímavým příspěvkem k této problematice a to, kdy by pěstoun ve věku „babiček“ a „dědečků“ pečoval o děti ve věku od šesti let a nenastalo by v takovém případě k traumatům z přerušení vazby, protože by udržovali i nadále kontakt s dětmi. Jedna z respondentek se k tomu vyjádřila tak, že sama je v tomto věku a neumí si představit, že by se starala o děti v PPPD v produktivním věku, kdy by ještě vychovávala vlastní děti.

2.5.3 Handicap

Větší pozornost by se měla věnovat také dětem, které jsou hůře umístitelné. Takovými dětmi jsou děti s mentálním, zdravotním nebo kombinovaným postižením. Ve většině případů jde o děti nechtěné nebo odložené biologickými rodiči. Bohužel spousta pěstounů není na přijetí takových dětí připravena a nemají bezbariérovou domácnost. Také si pěstouni stanovují své potřeby a hranice, ne každý pěstoun by se o handicapované dítě dokázal postarat. Po přípravě by však měli být připraveni přijmout jakékoliv dítě bez ohledu na kritéria. Jestliže jde o ranou péči handicapovaných dětí, je umístění jednodušší. *Handicap je samozřejmě určitou zátěží pro pěstounskou rodinu, a tak by měli být speciálně školení.*⁵⁴ Ideální pěstoun pro nějakým způsobem handicapované dítě by v takovém případě byl bývalý zaměstnanec ústavu.

⁵³ KONEČNÁ, Hana a Markéta SUDOVÁ. *Jak dál s pěstounskou péčí na přechodnou dobu?*. Praha: Středisko náhradní rodinné péče, 2011. ISBN 978-80-87455-23-4.

⁵⁴ KONEČNÁ, Hana a Markéta SUDOVÁ. *Jak dál s pěstounskou péčí na přechodnou dobu?*. Praha: Středisko náhradní rodinné péče, 2011. ISBN 978-80-87455-23-4.

Existuje i takzvaná respitní pěstounská péče, která je na hraně dočasné a dlouhodobé pěstounské péče. *Jedná se o jakousi střídavou výchovu o dítě s postižením mezi biologickými rodiči a pěstouny. Fungovat to může tak, že je dítě u svých biologických rodičů po dobu tří týdnů a jeden týden pobývá u pěstounů.*⁵⁵ Díky tomu třeba dítě s Downovým syndromem nemusí být umístěno v ústavu. Může jít o jinak řečenou „mírnou odlehčovací službu“. Většinou jde o pěstouny z řad známých, což situaci zjednodušuje.

2.5.4 Odlišné etnikum

Ve vnímání významu etnika se často stává, že se etnikum zaměňuje za národnost. Jestliže jde o národnost, jde o svobodnou volbu. Pokud jde o etnikum, každý z nás patří k určité skupině, kterou sjednocuje společná kultura, původ, jazyk, tradice a mentalita, které si nevybíráme. S tím je v této souvislosti spojena výchova dítěte v PPPD a vnímání odlišného etnika pěstounem. Každé dítě potřebuje rodinu a bezpečné zázemí. Někdy je ale těžší vychovávat dítě jiného etnika, protože je v nás řada předsudků a máme i strach, jak na dítě jiného etnika budou reagovat nejbližší. Právě proto by takové děti měly mít bezpečné zázemí, aby zvládly čelit vysokému tlaku okolí, zvláště pokud jde o děti vyššího věku. V praxi se nejčastěji setkáme s dětmi, které jsou romského nebo vietnamského etnika. Z mapování průběhu PPPD, které zajišťuje informační web Pěstounská péče na přechodnou dobu, vyplývá, že necelých 70 % dětí v PPPD je většinového etnika, necelých 16 % menšinového etnika a dalších necelých 16 % částečně menšinového etnika.⁵⁶

Pěstoun může zvolit nevhodný přístup k etniku dítěte v PPPD. Mezi takové přístupy podle Vančákové patří přístup, kdy pěstoun popírá etnikum, mohou se

⁵⁵ KLIMEŠ, J. *Pěstounská péče na přechodnou dobu*. Přechodná PP recenze. [online] Dostupné z: http://klimes.mysteria.cz/clanky/psychologie/prechodna_pp_recenze.html

⁵⁶ Pěstounská péče na přechodnou dobu. *Mapování průběhu PPPD*. [online] 2016. Dostupné z: <https://www.rpp.cz/inpage/nova-vlna-mapovani-pppd/>

snažit nahradit etnikum jiným, které se pohledem pěstounů zdá lepší, zlehčují ho nebo naopak přeceňují.⁵⁷

Pokud jde o etnikum nebo o cílovou věkovou skupinu dětí, mohou si pěstouni ve formuláři zaškrtnout, na co se cítí. Přijmout však musí dítě, které je jim vybráno, bez ohledu na handicap nebo etnikum. OSPOD se ale snaží pěstounům vyhovět.

2.6 Průběh PPPD

PPPD vzniká vždy rozhodnutím soudu. Předchází tomu návrh osoby nebo více osob, který spočívá v navrhnutí odejmutí dítěte z původní rodiny do jiné náhradní rodinné péče. Ve většině případů jde o podání návrhu sociální pracovníci obecního úřadu s rozšířenou působností. Ještě před podáním návrhu soudu, se hledá v evidenci pěstounů na přechodnou dobu volná pěstounská rodina nebo volný pěstoun, kteří by mohli dítě přijmout. Celému tomuto procesu předchází samotný zájem pěstounů, kteří by tuto profesi chtěli vykonávat, podání žádosti o PPPD, posouzení vhodnosti pěstouna, popřípadě pěstounské rodiny a příprava pěstounů na výkon. Jestliže soud o PPPD rozhodne, následuje přijetí dítěte do rodiny, navázání vztahu, zprostředkování komunikace během PPPD buď s biologickou, nebo náhradní rodinou, mezi kterou patří buď osvojitel, nebo dlouhodobý pěstoun. Po dalším soudním procesu, kdy soud rozhodne, kam se dítě umístí po PPPD, následuje předání dítěte zpět do biologické rodiny, pokud stačí vyřešit situaci, díky které se dítě do PPPD dostalo, nebo do osvojení a pěstounské péče dlouhodobé. Pro dítě tímto PPPD končí. Z pohledu pěstouna však PPPD nekončí. Pro něho nastává čas odpočinku, který trvá průměrně dva až tři týdny, kdy poté přijme další dítě.

⁵⁷ VANČÁKOVÁ, Martina. *Dítě jiného etnika v náhradní rodinné péči*. Praha: Středisko náhradní rodinné péče, 2011. ISBN 978-80-87455-05-0.

Z rozhovorů s respondenty, které jsem s nimi vedla, vyplynulo, že ve většině případů zůstávají s dětmi v kontaktu. Také uvedli, že měli dobré zkušenosti se soudy, které soudní procesy záměrně neprodlužovaly. Dále uvedli, že pokud měli těžší průběh PPPD s daným dítětem, tak nebyl problém si dobu odpočinku prodloužit až na jeden měsíc.

2.6.1 Zažádání o PPPD

Jak jsem již výše uvedla, pro to, aby pěstoun mohl vykonávat PPPD musí poté, co se rozhodne stát se pěstounem a probere veškeré okolnosti s rodinou a partnerem, popřípadě manželem, vyplnit a podat žádost o zprostředkování PPPD. Tuto žádost a formuláře získá na sociálním odboru, oddělení náhradní rodinné péče, kde sdělí svůj záměr, tedy, že se chce stát pěstounem na přechodnou dobu a být zařazen do evidence žadatelů vhodných stát se pěstouny na přechodnou dobu. *Tato žádost se podává u obecního úřadu obce s rozšířenou působností podle místa trvalého bydliště žadatele.*⁵⁸ Žádost může podat fyzická osoba, která je občanem České republiky, nebo cizinec, který podle zákona č. 326/1999 Sb., o pobytu cizinců na území České republiky, má nárok na sociální výhody, pokud přechodně pobývá na území České republiky nepřetržitě po dobu 365 dnů, nebo podle nařízení Evropského parlamentu a Rady EU č. 492/2011 o volném pohybu pracovníků uvnitř Unie.⁵⁹

Mezi spisovou dokumentaci žadatele, do které shromáždí potřebné doklady pro zprostředkování PPPD, se tedy řadí:

- „žádost, v níž jsou osobní údaje žadatele – jméno, příjmení, datum narození, místo trvalého pobytu, rodné číslo a také se zde píše, o co žadatel žádá, v tomto případě o PPPD,

⁵⁸ BUBLEOVÁ, Věduna. *Základní informace o pěstounské péči a péči poručníka*. Praha: Středisko náhradní rodinné péče, 2018. ISBN 978-80-87455-30-2.

⁵⁹ nařízení Evropského parlamentu a Rady EU č. 492/2011 ze dne 5. dubna 2011 o volném pohybu pracovníků uvnitř Unie

- doklad o státním občanství nebo o povolení k trvalému pobytu na území České republiky,
- opis z evidence trestního rejstříku,
- zpráva o zdravotním stavu žadatele,
- údaje o ekonomických a sociálních poměrech,
- písemný souhlas s účastí na přípravě fyzických osob k přijetí dítěte do rodiny,
- stanovisko obecního úřadu obce s rozšířenou působností k žádosti o zprostředkování PPPD,
- vyjádření obecního úřadu, krajského úřadu, pověřené osoby nebo obecního úřadu s rozšířenou působností, který není příslušný k vedení spisové dokumentaci o žadateli, pokud s nimi žadatel uzavřel dohodu o výkonu pěstounské péče, protože již má svěřeno dítě do pěstounské péče.⁶⁰

Žadatel vyplňuje řadu formulářů, kde píše o sobě, o svých dětech, k formuláři přidává svoji fotografii. Vyplňuje také formulář o tom, jaké představy o dítěti má, tj. věk, pohlaví, etnikum, handicap či jiné zdravotní omezení.

Po shromáždění této dokumentace předává obecní úřad s rozšířenou působností kopii této spisové dokumentace o žadateli krajskému úřadu. Krajský úřad po předchozím odborném posouzení žadatele o vhodnosti pro výkon PPPD, zařazuje žadatele do své evidence zprostředkování PPPD.

2.6.2 Odborné posouzení žadatele o PPPD

O vhodnosti pěstouna na přechodnou dobu rozhoduje krajský úřad, který vede evidenci žadatelů o PPPD. Jak jsem již psala, před zařazením do této evidence

⁶⁰ MPSV. *Proces zprostředkování..* [online] Dostupné z: <https://www.mpsv.cz/proces-zprostredkovani>

musí krajský úřad provést odborné posouzení zájemce. Žadatelé o PPPD mají podle § 53 odst. 4 zákona o sociálně-právní ochraně dětí povinnost podstoupit zdravotní prohlídku, poskytnout údaje o svém zdravotním stavu a sdělit název a adresu poskytovatele zdravotních služeb, které žadatel využívá.⁶¹

*Krajský úřad u žadatele zjišťuje bezúhonnost nebo bezúhonnost jeho manžela, partnera, jeho dítěte, nebo jiné osoby, která žije v jejich domácnosti. Dále také schopnost dítěte žijícího v rodině přijmout dalšího člena domácnosti, schopnost pečovat o děti i o děti vyžadující speciální péči, schopnost spolupracovat s biologickými rodiči dítěte.*⁶²

Posuzuje se motivace, která žadatele vede k výkonu PPPD, také stabilita manželského, partnerského vztahu a stabilita v rodině. K tomuto posouzení je zapotřebí sociálního pracovníka, který navštíví rodinu žadatele. Posudek je součástí spisu o žadateli.

Jestliže jde o samotného zájemce, je u něho posuzován zdravotní stav, který by neměl ovlivnit péči o dítě. Podstupuje psychologické vyšetření, kde se posuzuje charakteristika osobnosti zájemce a psychický stav. Ke krajskému psychologovi jde i partner, popřípadě manžel a děti. Návštěva krajského psychologa bývá zpravidla na začátku procesu, uprostřed a poté vždy na konci. Čekací doba bývá zhruba okolo dvou měsíců, ale každý kraj má délku čekací doby odlišnou.

Následuje příprava na výkon PPPD, ke které se dostanu v další podkapitole. Při poslední návštěvě psychologa se zájemce s psychologem domluví, jaké dítě je zájemce schopen přijmout, jestli zájemce prošel procesem s doporučením a kdy zájemce dostane formální potvrzení o schválení. Pokud zájemce neprošel a byla mu žádost zamítnuta, zájemce se může proti tomuto rozhodnutí odvolat. Celý tento proces, než se zájemce dostane do evidence žadatelů o PPPD trvá přibližně

⁶¹ §53 odst. 4 zákona o sociálně-právní ochraně dětí

⁶² MPSV. *Proces zprostředkování*. [online] Dostupné z: <https://www.mpsv.cz/proces-zprostredkovani>

jeden až dva roky v závislosti na kraji, délce čekací doby a vyřízení veškeré dokumentace.

2.6.3 Příprava na PPPD

Pro výkon PPPD musí žadatel projít přípravným kurzem, který podle novely zákona č. 359/1999 Sb., o sociálně-právní ochraně dětí má být v celkové době 72 hodin.⁶³ Vždy však záleží na kraji, v jaké formě tento kurz bude probíhat. Někdy jsou přípravné kurzy o víkendech, někdy se jedná o jednotlivé dny. Ve většině případů jde o skupinovou přípravu, kdy se čeká, až se naplní minimální počet účastníků a kurz tak bude moct probíhat. Tento kurz, který organizuje krajský úřad, se koná většinou dvakrát ročně.

Kurz se dělí na dvě části. První část je pro všechny, kteří se chtějí stát buď osvojiteli, nebo pěstouny jak dlouhodobými, tak na přechodnou dobu. V první části kurzu pro všechny jsou zahrnuta tato témata:

- „sebezpoznání fyzických osob vhodných stát se osvojitelem nebo pěstounem, jejich rodinného systému a sociálních kontaktů,
- poznání a naplňování práv a potřeb dítěte v náhradní rodinné péči,
- osvojení si spolupráce s dalšími odborníky,
- komunikace s dítětem a přístup k dítěti s vědomím jeho důstojnosti a lidských hodnot,
- rozvoj schopností a zájmů dítěte,
- uspokojení citových, vývojových, sociálních a vzdělávacích potřeb dítěte a péče o zdraví dítěte,
- styk dítěte v náhradní rodinné péči s rodiči a dalšími osobami blízkými,
- práce s dětmi žijícími v rodině žadatele.“⁶⁴

⁶³ novela zákona č. 359/1999 Sb., o sociálně-právní ochraně dětí

⁶⁴ MPSV. *Proces zprostředkování* [online] Dostupné z: <https://www.mpsv.cz/proces-zprostredkovani>

Obsahem druhé části kurzu, který je určený pro žadatele o PPPD, jsou témata jako je „pochopení smyslu PPPD, práce s dítětem, komunikace s biologickou rodinou dítěte, důsledky PPPD pro rodinu pěstouna, možné problémy dítěte a jejich řešení, téma příchodů a odchodů dítěte a způsoby, jak se s nimi vyrovnávat.“⁶⁵

*Jestliže se žadatel stane profesionálním pěstounem, má povinnost se účastnit dalšího vzdělávání v rozsahu 24 hodin ročně*⁶⁶. Do obsahu tohoto vzdělávání musí být zahrnuto více oblastí, které by měly zvyšovat dovednosti a znalosti pěstounů. Na těchto kurzech se scházejí kromě pěstounů také odborníci, kteří řeší různé situace, se kterými se pěstouni v praxi setkali.

2.6.4 Přijetí dítěte do PPPD

PPPD vzniká vždy rozhodnutím soudu. Po tomto rozhodnutí, jak jsem již psala, se hledá volná pěstounská rodina nebo volný pěstoun různými odborníky, kteří doporučují ke konkrétnímu dítěti nejvhodnější rodinu. V případě, že se vhodný pěstoun najde, sepisuje se s ním dohoda o výkonu pěstounské péče.

*Dohody jsou tedy sepsány na základě návrhu obecního úřadu s rozšířenou působností, kde pěstoun podal žádost o zprostředkování PPPD, ve lhůtě 30 dnů ode dne nabytí právní moci rozhodnutí soudu o svěřeni prvního dítěte do PPPD nebo na základě rozhodnutí o zařazení do evidence osob, které mohou vykonávat PPPD.*⁶⁷

⁶⁵ VÁVROVÁ, Alena. *Přípravy pro budoucí náhradní rodiče: metodika*. Praha: Středisko náhradní rodinné péče, 2012. ISBN 978-80-87455-16-6.

⁶⁶ novela zákona č. 359/1999 Sb., o sociálně-právní ochraně dětí

⁶⁷ MPSV. *Proces zprostředkování*. [online] Dostupné z: <https://www.mpsv.cz/proces-zprostredkovani>

Pokud je pěstoun vybrán, krajský úřad ho vyzve k seznámení se s dokumentací dítěte, k navázání vztahu a seznámení se s dítětem. *Ten, který se o dítě stará je povinen toto seznámení umožnit.*⁶⁸

Pro přechod z původní rodiny, pokud není dítě přijato z porodnice, je nejdůležitější co nejvíc tento proces usnadnit. Pěstoun by se při seznámení s dítětem měl zajímat o to, co a jak má dítě rádo nebo třeba jaké rituály doma provádí. Také je zde důležité se zaměřit na detaily, jako je denní režim, co dítě jí, s čím si dítě nejraději hraje, jak probíhá například přebalování, uspávání, jestli se dítěti před spaním čte nebo zpívá, jaké uklidnění dítěte při pláči a vzteku zabírá, jak dítě zvládá návštěvy lékaře. Při navázání vztahu s dítětem, které pěstoun přijímá rovnou z porodnice, dítě v porodnici navštěvuje, snaží se navázat vztah, krmí ho a zařizuje mu všechny nezbytné kroky po narození jako je např. přihlášení k pediatrovi.

Po seznámení již následuje příprava domácnosti na konkrétní dítě. Pokud jde o dítě s handicapem staršího věku, měl by mít pěstoun bezbariérovou domácnost. Poté nastává předávání dítěte do péče pěstounovi. Dítě přebírá na místě, které mu sdělí OSPOD dítěte.

2.6.5 Navázání vztahu mezi pěstounem a dítětem

U kojenců a batolat povětšinou nebývá problém s navazováním vztahu, zvláště jestli se jedná o novorozené dítě, které je do PPPD umístěno hned po propuštění z porodnice. Při přijetí takto malých dětí je zde ale riziko vyšší míry přilnutí k dítěti a naopak.

⁶⁸ BUBLEOVÁ, Věduna. *Základní informace o pěstounské péči a péči poručníka*. Praha: Středisko náhradní rodinné péče, 2018. ISBN 978-80-87455-30-2.

Jde-li o dítě s handicapem, pěstoun má možnost navštívit buď pěstouna, který již má zkušenosti, jak s takovými dětmi zacházet nebo může navštívit kojenecký ústav, kde si pěstoun vyzkouší, jak se o takové děti správně pečuje a zachází.⁶⁹

Starší děti snáší přechod hůře, i přesto, že jsou na nové prostředí připravováni. Pěstoun, který dostane starší dítě, by měl počítat s počáteční nedůvěrou, měl by mít dostatečnou trpělivost, na dítě nijak netlačit a dát mu prostor a čas se adaptovat. Záleží však na konkrétním dítěti.

Po dobu, ve které probíhá PPPD musí pěstoun a další členové pěstounské rodiny o dítě nepřetržitě pečovat. *Rodina zajišťuje okamžitou odezvu na potřeby dítěte a podporuje zdravý citový, psychomotorický i sociální vývoj. Tímto se dítě naučí vytvářet pevné a stabilní vztahy.⁷⁰* U dítěte je třeba sledovat, k jakým osobním věcem nejvíce přilnulo, které si poté může odnést do další rodiny nebo zpátky k původním rodičům, aby cítilo kontinuitu v procesu dalšího předávání.

Při průběhu PPPD pěstoun zajišťuje dítěti veškeré zdravotní prohlídky a další vyšetření, které navrhne ošetřující lékař a do 48 hodin po přijetí dítěte domluví návštěvu pediatra. Postupuje v souladu s individuálním plánem ochrany dítěte, kdy se podílí na jeho tvorbě, vyhodnocování a jeho aktualizaci.⁷¹

2.6.6 Kontakt dítěte s původní či budoucí rodinou

V rámci průběhu PPPD má pěstoun povinnost zprostředkovat komunikaci s původní rodinou, jestliže soud tento kontakt neomezí, nebo s dlouhodobým pěstounem, popřípadě osvojitelem.

Při prvním kontaktu je přítomen klíčový pracovník, který koriguje a organizuje, jak tento kontakt bude probíhat.

⁶⁹ BUBLEOVÁ, Věduna. *Adopce.com: průvodce náhradní rodinnou péčí*. Praha: Středisko náhradní rodinné péče, 2018.

⁷⁰ HLÁSKOVI, A.,V. Pěstounská péče na přechodnou dobu. *Průběh PPPD*. [online] Dostupné z: <https://www.rpp.cz/inpage/prubeh-pppd>

⁷¹ Dobrá rodina o.p.s.. *Metodika doprovázení rodin poskytujících pěstounskou péči na přechodnou dobu*. 2018 [online] Dostupné z: <https://www.dobrarodina.cz/co-delame/metodicke-centrum/metodiky>

Kontakt podle Kocourkové a Černé můžeme rozdělit následovně:

- Písemný, telefonický či internetový mezi rodičem a pěstounem – jedná se o zprostředkovaný kontakt, ve kterém nehraje roli osobně dítě, ale rodič dostává jen informace o dítěti od pěstouna,
- jednorázové osobní setkání dítěte s rodičem – děti potřebují fyzický kontakt s vlastními rodiči,
- pravidelný organizovaný kontakt (osobní, písemný či telefonický) – obě strany si přejí udržovat kontakt, na rodiče ale nejsou přenášeny výchovné úkoly,
- sdílená péče (kontakt v rádech dnů až týdnů) – obě rodiny se podílejí na péči o dítě, rodičům zůstává co nejvíce rodičovských povinností a kompetencí,
- písemný, telefonický či internetový kontakt dítěte s rodičem – jde o kontakt staršího dítěte, které využívá moderních technologií.⁷²

Na základě uvedených možností kontaktů s původní rodinou, mohou takto probíhat i kontakty s budoucí rodinou. Pěstoun náhradním rodičům píše dopis, kde se představí, poté popisuje průběh PPPD s daným dítětem a uvádí doplňující informace o dítěti, například o denním režimu, náladě dítěte, obvyklý týdenní program a vztahy s kamarády a jinými blízkými.

2.6.7 Předávací proces z PPPD do biologické či náhradní rodiny

Stejně jako předávací proces při PPPD, probíhá i tady asistované seznámení dítěte s budoucí rodinou klíčovým pracovníkem. Minimálně u prvního setkání by měli být jak pěstoun, tak náhradní rodina. Doporučuje se z prvního setkání

⁷² KOCOURKOVÁ, Jana a Ria ČERNÁ. *Kontakt dětí v náhradní rodinné péči s biologickou rodinou: formulář pro vyhodnocení rizik kontaktu : praktické rady pro nastavování kontaktu*. Chrudim: Amalthea z.s. ve spolupráci s Latus pro rodinu, 2018. ISBN 978-80-904801-5-5.

pořídít fotografii. Pro tento proces píše pěstoun dítěti deník, pořizuje fotografie a videa a pro přebírající rodiče píše doplňující informace o dítěti.

Dítě si musí na náhradní rodinu zvyknout, a tak je lepší, když je proces předávání postupný. *Seznamování umožní pěstoun ve své domácnosti, sdělí veškeré detailní informace o dítěti budoucím rodičům a umožní jim pobyt ve své domácnosti s přihlédnutím na jejich bytové a rodinné podmínky a poskytuje jim podporu při postupném přebírání péče o dítě.*⁷³

Při přípravě dítěte na přechod do náhradní rodiny se musí pěstoun zaměřit na veškeré potřeby všech smyslů malého dítěte a předat je budoucím rodičům. *Mezi tyto smysly patří sluch, zrak, hmat, čich, chuť, držení, rituály, koupání a teplo.*⁷⁴ Myslí se tím na konkrétní detaily, kdy například teplo, na které je dítě zvyklé, je spojeno s teplotou, která je v domácnosti pěstouna, jaké oblečení nosí na doma nebo ven, nebo jakou tloušťku má příkrývka na přikrytí. U dalších vjemů je to stejné, jako například u koupání. Zde se řeší, jestli se dítě koupe ve vaničce nebo ve sprše, jakou teplotu má voda, jak se dítě při koupání drží, jestli má nějaké hračky na rozptýlení a jak se dítě suší. Všechno si náhradní rodiče zkoušejí v domácnosti pěstouna.

Poté již pobyt dítěte s přebírající rodinou mimo domácnost pěstouna konzultuje pěstoun s klíčovým pracovníkem a OSPODem dítěte. Pak již jen žadatelům předá fotografie, deník dítěte, podklady pro knihu života a další osobní věci. Před předáním je jasně dáno, kdy a kde předání proběhne. *Také se podepisuje dohoda o převzetí dítěte, kde je uveden přesný čas předání a zdravotní stav*

⁷³ Dobrá rodina o.p.s.. *Metodika doprovázení rodin poskytujících pěstounskou péči na přechodnou dobu*. 2018[online] Dostupné z: <https://www.dobrarodina.cz/co-delame/metodicke-centrum/metodiky>

⁷⁴ Dobrá rodina o.p.s.. *Průvodce PPPD II.*. 2020[online] Dostupné z: <https://www.dobrarodina.cz/co-delame/metodicke-centrum/metodiky>

*dítěte.*⁷⁵ Následně je pěstoun dostupný na telefonu v případě potřeby konzultace přebírající rodiny, iniciativu však ponechává na přebírající rodině. Sami rodinu nekontaktují. V praxi to pak vypadá tak, že pěstoun s dítětem ve většině případů zůstává v kontaktu a z obou rodin se stávají přátelé.

Jestliže se jedná o původní rodinu, probíhá komunikace s dítětem prostřednictvím pěstouna a pokud soud rozhodne o svěřením dítěte zpět biologickým rodičům, proces není tak zdlouhavý, ale probíhá obdobně.

2.6.8 Ukončení a vyhodnocení PPPD

Po předání dítěte je důležité dát prostor pěstounovi zhodnotit a reflektovat průběh PPPD. Pěstoun se může vyjádřit k tomu, jak zpracovává ztrátu a může tak využít doprovázející organizaci, která organizuje terapeutická sezení, kde může pěstoun sdílet své zkušenosti. U začínajících pěstounů je důležité provést podrobné vyhodnocení průběhu PPPD. Vyhodnocení se dělá na základě získání informací od pěstouna, od doprovázející organizace, náhradní nebo původní rodiny, případně od dítěte. V tomto vyhodnocení je zahrnuto:

- „co bylo přínosem, co se povedlo, co bylo těžké, co by se příště dalo udělat lépe,
- co potřebovalo dítě nejvíce,
- co potřebují pěstouni,
- poskytnutí dostatek času pěstounům na prožití ztráty, kdy je možná supervize,
- vyhodnocení, zda tato rodina je připravena pro přijetí dalšího dítěte do PPPD.“⁷⁶

⁷⁵ Dobrá rodina o.p.s.. *Metodika doprovázení rodin poskytujících pěstounskou péči na přechodnou dobu.* 2018[online] Dostupné z: <https://www.dobrarodina.cz/co-delame/metodicke-centrum/metodiky>

⁷⁶ MPSV. *Metodika MPSV k PPPD.*[online] Praha, 2013. Dostupné z: <https://www.rpp.cz/inpage/metodika-mpsv-k-pppd-brezen-2013/>.

Po zhodnocení si můžou pěstouni promyslet, jestli budou chtít dál ve výkonu pokračovat a jaké dítě s ohledem na první zkušenost jsou schopni přijmout. Také se z první zkušenosti ukáže, jaké potřeby během PPPD pěstouni potřebují a co vše je potřeba zlepšit, jak ze strany pěstounů, tak ze strany OSPODu a doprovázející organizace.

Pěstoun poté nabírá síly na přijetí dalšího dítěte. Tato doba odpočinku je většinou dva až tři týdny. Někdy se stane, že průběh PPPD není tak hladký a pěstoun potřebuje více času, zde může být délka odpočinku až měsíc. Na délce regenerace se pěstoun domlouvá s krajským úřadem. *Stejně tak, když pěstoun cítí potřebu dlouhodobějšího oddychu, je v takovém případě namísto přerušit zařazení pěstouna do evidence osob vhodných stát se pěstounem.*⁷⁷

2.7 Zneužití PPPD

Častým tématem, které se řeší ohledně PPPD, je zneužití této péče a následné zneužití dávek pěstounské péče ve svůj prospěch. Podle Radvanové odborná i laická veřejnost od začátku kritizovala novelu č. 401/2012 Sb. kvůli nebezpečí, že hlavním důvodem motivace pro výkon PPPD bude finanční odměna.⁷⁸ Stejně tak je tomu i s aktuálním projednáváním novely, kde se jedná o navýšení odměny pěstouna na přechodnou dobu z 20 000,- Kč na 22 000,- Kč. Důvodem má být motivace pro výkon PPPD, avšak neměl by to být hlavní stimul. Problémem je ale skrytá finanční motivace, kdy pěstouni využívají dávky na splacení jejich dluhů nebo exekucí. Tomuto má předcházet odborné posuzování žadatele o zařazení do evidence osob vhodných stát se pěstounem. Tím, že si žadatel projde různými kurzy a sezeními s psychologem, by tento motiv měl být rozpoznán.

⁷⁷ MPSV. *Metodika MPSV k PPPD*. [online] Praha, 2013. Dostupné z: <https://www.rpp.cz/inpage/metodika-mpsv-k-pppd-brezen-2013/>.

⁷⁸ RADVANOVÁ, Senta. *Rodina a dítě v novém občanském zákoníku*. V Praze: C.H. Beck, 2015. Beckova edice právní instituty. ISBN 978-80-7400-578-7.

Dále se píše podrobný přehled o čerpání státního příspěvku na výkon pěstounské péče za uplynulý kalendářní rok, který se předává Ministerstvu práce a sociálních věcí a získané informace by měly posloužit Úřadu práce ČR k efektivnějšímu výkonu dohledu nad účelností čerpání dávek.⁷⁹

V některých případech jde i o zneužívání PPPD jako takové. Jedná se o fiktivní náhradní rodičovství, kdy se o dítě starají jeho vlastní rodiče. *Jde o selhání rozhodovacího soudního procesu nebo selhání dohledu nad výkonem PPPD, který provádí obecní úřad obce s rozšířenou působností.⁸⁰* Měla by tomu předcházet spolupráce s klíčovým pracovníkem a sociálním pracovníkem pracujícím na OSPOD.

⁷⁹ Ministerstvo práce a sociálních věcí. *Závěrečná zpráva hodnocení dopadů regulace k návrhu novely zákona o sociálně-právní ochraně dětí (RIA)*. Praha, 2020. [online] Dostupné z: <file:///C:/Users/Admin/Downloads/t0911a0.pdf>

⁸⁰ MPSV. *Návrh systémového řešení výkonu a podpory příbuzenské pěstounské péče*. Praha, 2019. [online] Dostupné z: <http://www.pravonadetstvi.cz/stahnout-soubor/navrh-systemoveho-reseni-vykonu-a-podpory-pribuzenske-pestounske-pecefinal/>

3 Výzkum

V praktické části se zabývám kvalitativním výzkumem PPPD, metodou osobních deskriptivních případových studií. Nejdříve jsem si stanovila cíl výzkumu a výzkumné otázky, poté jsem si pro případové studie připravila kostru otázek pro rozhovor s pěstouny. Pro sběr dat jsem sháněla respondenty na realizaci polostrukturovaného hloubkového rozhovoru. Po provedení rozhovoru, při kterém jsem si rozhovor nahrávala se souhlasem respondentů a dělala si poznámky, jsem vytvářela samotné případové studie a poté je jednotlivě analyzovala. Na konci této praktické části jsem uvedla závěry, které vyplývají z předem stanovených výzkumných otázek a cíle tohoto výzkumu.

3.1 Metoda výzkumu

Pro svou práci jsem si vybrala kvalitativní výzkum, který se zaměřuje na odkrytí významu nasbíraných informací. Jde o vědecké šetření, které nevyužívá statistických a numerických metod. Zvolenou metodou je osobní deskriptivní případová studie, pro kterou je charakteristické to, že popisuje komplexně danou problematiku. Za použití uvedené metody výzkumu je mým záměrem analyzovat případové studie. Pro její splnění jsem použila polostrukturovaný hloubkový rozhovor. Vytvořila jsem si základní kostru otázek k rozhovoru a při volání s respondenty online formou, kvůli epidemiologické situaci, kdy osobní setkání nebylo možné, jsem rozhovor doplňovala otázkami, které vyplynuly ze situace. Výpovědi respondentů jsem si s jejich souhlasem nahrávala a dělala si během rozhovoru poznámky. Při psaní případových studií jsem z nahrávek a výpisků vycházela.

3.2 Cíl výzkumu a výzkumné otázky

Výzkum se zaměřuje na pěstounskou péči na přechodnou dobu. Cílem mého výzkumu je propojit teorii s praxí prostřednictvím konkrétních zkušeností pěstounů.

Výzkumné otázky, které jsem si stanovila:

- Jak probíhá spolupráce OSPODu, obecního úřadu obce s rozšířenou působností, krajského úřadu, doprovázející organizace, soudu a pěstouna?
- Jaké byly zkušenosti pěstouna s výchovou a péčí o děti svěřené do PPPD?

3.3 Sběr dat

Poněvadž je v České republice poměrně málo pěstounů na přechodnou dobu a evidence žadatelů o PPPD a pěstounů není veřejně dostupná, kontaktovala jsem několik OSPODů a doprovázející organizace. Po souhlasu pěstounů mi byly poskytnuty 4 kontakty. Bohužel více pěstounů s přispěním informací do výzkumu nesouhlasilo i s vědomím, že by uváděné informace byly anonymní. Pěstouni viděli riziko svojí snadné identifikace ve spojení s jejich situací a situací dětí, které měli v péči, z důvodu nízkého počtu pěstounských rodin na přechodnou dobu. Územně jsem se nevymezovala, protože získat respondenty v této malé skupině je těžké. Většinou však jde o respondenty ze Středočeského kraje nebo z Prahy.

Na začátku každého rozhovoru jsem požádala o souhlas si rozhovor nahrávat. Dále jsem respondenty seznámila s mým výzkumem a jeho záměrem. Pěstouny jsem zároveň ubezpečila o tom, že mají možnost během rozhovoru kdykoliv již řečenou informaci doplnit. Rozhovory následně probíhaly online formou. Získané poznatky jsem použila do případových studií. Na konci každé případové studie jsem provedla analýzu konkrétního případu a v úplném závěru jsem shrnula výstup z výzkumu.

3.4 Případové studie

Pro uchování anonymity jsem neuváděla jména respondentů. Z tohoto důvodu jsem případové studie očíslovala římskými číslicemi od I do IV. V třech

případech jde o partnerské nebo manželské páry a v jednom případě o samožadatelku.

3.4.1 Případová studie I

Respondetka I je samožadatelkou, na výchovu a péči o dítě je sama. Vychovala čtyři vlastní děti a již má vnoučata. Lze tedy říci, že má zkušenosti s výchovou a péčí o děti. Žádost o zařazení do evidence osob vhodných stát se pěstounem si podala v roce 2014, když jí bylo 54 let. O této možnosti se dozvěděla od své známé, která tuto profesi chtěla také vykonávat.

Respondentka uvedla, že měla špatnou zkušenost s obecním úřadem s rozšířenou působností, protože čekala přes šest měsíců na zařazení do přípravného kurzu a na odborné posouzení krajským úřadem. Musela se sama připomenout, a až poté dostala informace o průběhu celého procesu. Příčinou zdržení byla nedostatečná komunikace mezi obecním a krajským úřadem. Respondentka se domnívá, že svoji roli hrálo také to, že je samožadatelkou, a proto, podle ní, není nejideálnějším žadatelem. Její přesvědčení se opírá o stejnou zkušenost ostatních pěstounů, se kterými se seznámila na přípravném kurzu pro pěstounskou péči dlouhodobou i profesionální. Počáteční zdržení způsobilo, že odborné posouzení a celý průběh přípravy trval dva roky.

Respondentka se dále se vyjádřila k délce trvání soudních procesů. Podle ní záleží na konkrétním soudě. U prvního chlapečka, kterého měla v péči, trval proces čtyři měsíce. Na další děti čekala podstatně kratší dobu, protože to byli novorozenci a přebírala si je rovnou z porodnice.

S doprovázející organizací komunikace nevázla, a pokud respondentka cokoliv potřebovala, přiřazený klíčový pracovník vše s ochotou zařídil.

Respondentka u sebe již od roku 2016 měla čtyři děti. Prvního chlapečka si přebírala od biologické matky, když mu byli dva roky. OSPOD stanovil biologické matce kroky, které musela splnit, aby dostala dítě zpět do vlastní

péče. Matka podstoupila léčbu v psychiatrické léčebně. Bohužel proces léčby trval dva roky, a tak PPPD musela být prodloužena. Tím, že PPPD může trvat jen po jeden rok, soud PPPD ukončil, a znovu o ní rozhodl. Pěstounka s dítětem matku v léčebně navštěvovala již od začátku PPPD. Po ukončení léčby biologická matka požádala o svěřeni dítěte zpět do své péče. Soud rozhodl o svěřeni dítěte biologické matce. Respondentka s chlapčkem nezůstala v kontaktu.

Další dvě děti byly novorozenci a u respondentky zůstaly obě tři měsíce. Do PPPD se dostaly z důvodu nezájmu rodičů a dále si je přebírali dlouhodobí pěstouni. Jeden z nich byl chlapec romského etnika. Respondentka uvedla, že v jejím věku je již těžší se věnovat takhle malým dětem a nemá již tolik energie vstávat k miminkům. S psychologem a sociálním pracovníkem se tedy dohodli na tom, že by pěstounka měla dostávat starší děti.

V současné době se pěstounka stará o šestiletou holčičku, která se dostala do PPPD z Německa, kde její čeští rodiče pracovali. Její otec tam o práci přišel a matka o holčičku nejeví zájem. Otec se snaží trávit s dcerou čas, a tak si ji dvakrát do týdne u pěstounky vyzvedává. Mají dohodu, že ji ale musí do šesti hodin večer vrátit. Pobyt dětí přes noc u původních rodičů není v PPPD možný. Respondentka uvedla, že se aktuálně rozhoduje, zda bude ve výkonu pokračovat, ale zatím se přiklání k tomu, že by ji na nějaký čas přerušila a poté pokračovala.

3.4.1.1 Analýza případové studie I

Z daných zkušeností respondentky I vyplývá, že samozadatelé mají situaci těžší z důvodu předsudků, že sami PPPD nezvládnou. Tím pádem nejsou v očích příslušných institucí ideálními žadateli, a proto o ně nejeví takový zájem, přesto že mohou PPPD vykonávat stejně jako manželské a partnerské páry. Za současné situace, kdy není PPPD tolik rozšířená, jak by bylo žádoucí, a není tolik žadatelů,

bych předpokládala, že instituce nebudou dělat rozdíly a nebudou upřednostňovat žadatele v postavení manželských a partnerských párů. Takový přístup příslušného orgánu by mohl v pěstounovi vyvolat pocit, že není jako samožadatel žádoucí, snížilo by to jeho motivaci a o výkon péče by mohl přestat jevit zájem.

V tomto případě hrál důležitou roli pozitivní přístup klíčového pracovníka, který měl zájem na tom, aby se respondentka I zapojila do PPPD. Vyjadřoval jí podporu, aby viděla, že přesto, že je samožadatelka, není na výkon sama. Právě proto, že pěstounka má dobrý vztah s klíčovým pracovníkem, všechny PPPD proběhly bez potíží a vždy došlo ke správnému nastavení pravidel, které musí obě strany dodržovat.

První případ byl mimořádný tím, že prvního chlapečka měla u sebe respondentka po tak dlouhou dobu. Soud odůvodnil svoje rozhodnutí tím, že biologická matka měla vysokou pravděpodobnost, že se vyléčí. Z právního hlediska však nebylo možné PPPD prodloužit. PPPD musela být ukončena a znovu nařízena. Důvodem pro takové rozhodnutí byl zájem dítěte, aby se dítě nepřesouvalo k jinému pěstounovi.

Respondentka uvedla, že s výchovou a péčí o svěřené děti neměla zásadní problém, její zkušenosti byly převážně pozitivní. Dobře se také vypořádala s tím, že děti po určité době předávala jinam do péče. Jak sama uvedla, je to tím, že je starším pěstounem a není v rodičovském věku.

3.4.2 Případová studie II

Pěstounská rodina II je manželský pár a dvě děti ve věku 21 a 17. S nápadem PPPD přišla respondentka II, která se o péči dozvěděla v práci od kolegyně. Respondentka II byla mezi prvními v České republice, kteří tuto profesi začali vykonávat. Žádost si podala na obecním úřadě s rozšířenou působností na začátku roku 2010. Poněvadž patřila mezi první, byly přípravné kurzy spíše

experimenty podle zahraničních standardů. Pěstouni byli pro tyto instituce klíčovými, a tak podle jejich potřeb sestavovali týmy odborníků. Respondentka II má špatnou zkušenost se spoluprací s OSPODem a jejich sociální pracovníci, která všechny věci řeší na poslední chvíli. Pokud jde ale o využití podporujících služeb, pokaždé byli ochotní. Naopak dobrou zkušenost má se soudy. Vždy prý proces proběhl rychle a bez zdlouhavých čekání na rozhodnutí.

Prvními přijatými dětmi byli sourozenci, dvojčata. Šlo o novorozence, kterých se jejich biologická matka vzdala z důvodu jejich handicapu. Dvojčata jsou zrakově postižená. V prvních měsících s nimi rodina každý den dojížděla na speciální prohlídky a rehabilitace. Respondentka II uvedla, že takovýto handicap není překážkou, ale kdyby měli přijmout starší děti, kteří jsou pohybově postižení a jsou na invalidním vozíku, tak nemají bezbariérovou domácnost a nemohli by je přijmout. Tyto děti měli u sebe 5 měsíců a poté šly do pěstounské péče dlouhodobé.

Poté měli svěřeného šestiletého chlapečka, který se ocitl v PPPD kvůli závažnému onemocnění jeho matky, kterému následně podlehla. V době, kdy byl chlapeček v PPPD se jeho babička rozhodla, že si ho vezme do příbuzenské pěstounské péče dlouhodobé. Babička dítěte s respondentkou II spolupracovala a byla s ní i se svým vnukem v kontaktu. Chlapeček byl v rodině 9 měsíců a jsou doposud ve spojení.

Dále měl pár v péči několik novorozenců, kteří v rodině byli na velmi krátký čas. Některé byly děti romského etnika.

Posledním dítětem byla tříletá holčička, o kterou její matka nejevila žádný zájem, a otec byl podmíněně odsouzen k trestu odnětí svobody. Otec chtěl zůstat s dcerou v kontaktu, ale poté se přestal snažit a s dcerou se přestal vídat. Holčička šla z PPPD do osvojení.

Respondentka II se rozhodla v březnu 2021 PPPD přerušit ze zdravotních důvodů.

3.4.2.1 Analýza případové studie II

Z této případové studie se dozvídáme, jak rychle se PPPD u nás v České republice vyvíjí. V počátcích, kdy se s PPPD teprve začínalo, se museli profesionální pěstouni inspirovat zkušenostmi jen od pěstounů dlouhodobých. Naopak v dnešní době tito pěstouni, stejně jako respondentka II a její manžel, předávají svoji zkušenost s PPPD a podílí se na přípravách budoucích profesionálních pěstounů.

Tím, že respondentka II spolupracuje s institucemi i doprovázejícími organizacemi, může s nimi jednat jako rovný s rovným, a případné spory se rychle vyřeší. Stejně tak tomu je i se sociální pracovnící z OSPOD, se kterou je pojí dlouholetý vztah.

V době, kdy rodina s PPPD začala, byla v rodině malá dcera, které bylo 6 let. Při posuzování zde na tento aspekt nenahlíželi, i když dnes by nejmladšímu dítěti v rodině mělo být alespoň 8 let.

Případ rodiny II ukazuje, co je častým důvodem pro to, že je dítě nechtěné. Stojí za tím jeho handicap. Biologičtí rodiče se těchto dětí vzdávají kvůli strachu, že péči o dítě nezvládnou. Většinou však jde o rodiče, kteří jsou sociálně slabí.

Stejně jako v případové studii I má respondentka s výchovou a péčí o svěřené děti dobré zkušenosti. Odůvodňuje to tím, že je matkou dvou vlastních dětí. Pouze při péči o děti - dvojčata s handicapem pěstounce nějakou dobu trvalo, než nabyla zkušenosti, jak se o takové děti správně starat. Oproti případové studii I zde pěstounská rodina zůstává s dětmi v kontaktu. Domnívám se, že důvodem je rozdílný věk pěstounů. Respondentka I je, jak sama říká, v „babičkovském věku“. Ve srovnání s ní jsou v tomto případě pěstouni podstatně mladší a jsou zde spíše v roli rodičů. Z tohoto důvodu pěstouni k dítěti více přilnou a musí se vždy vypořádat s tím, že svěřené dítě předávají dál do péče. Proto jim pomáhá, že jsou s dětmi i nadále v kontaktu.

3.4.3 Případová studie III

Rodina III je v evidenci zapsaná od roku 2015. Jde o manželský pár. Oba mají z prvního manželství dospělé děti. Pěstounka má z prvního manželství dvě dospělé dcery a manžel od pěstounky syna 22 let. Za dobu, po kterou PPPD pěstounka vykonává, měla rodina u sebe čtyři děti.

Při podání žádosti o zprostředkování PPPD jim byly poskytnuty veškeré informace o průběhu celého procesu a co vše musí pro výkon pěstouna podstoupit. Se sociální pracovnící, která je navštívila v místě bydliště, probrali rizika, která to může přinést, a stejně to řešili na sezení s psychologem v rámci posuzování. Respondenti III měli pocit, že se jim všichni věnovali již od začátku. Na přípravných kurzech mluvili s přechodnými pěstouny, kteří jim doporučovali vybrané doprovázející organizace. Jedinou špatnou zkušenost měli s klíčovým pracovníkem. Požádali o změnu a s novým klíčovým pracovníkem, kterého doposud mají, probíhá spolupráce hladce.

Prvním dítětem byla novorozená holčička, která se narodila mladé mamince. Po přivezení holčičky domů respondenty III po dvou dnech kontaktoval OSPOD, že si to maminka rozmyslela a chce dceru zpět. Nejdříve matka k respondentům III docházela a učila se, jak se o dceru starat, jak ji uchopit, koupat a přebalit. Poté zažádala o převzetí dítěte do své péče a respondenti III předali holčičku zpět biologické matce.

Dále respondenti III měli v péči další holčičku, která měla silné abstinenci příznaky. Aby situaci zvládli, manžel respondentky III si musel vzít ve své práci volno. Oba mají školení o dětech s abstinenci příznaky a jsou poučeni o tom, jak se o takové děti starat a o tom, co jim pomáhá.

Třetími dětmi byly dvě sestry ve věku 7 a 9 let. Šlo o zanedbání matkou, která byla psychicky nemocná a musela podstoupit léčbu v psychiatrické léčebně. Respondenti III holčičky naučili mluvit ve větách, věnovali se jim a rozvíjeli

jejich umělecký talent. Dále je vozili na sezení k psychologovi a byli s nimi na víkendových pobytech, kde se také psychologové holčičkám věnovali a radili respondentům III, na co se v péči zaměřit. S biologickou matkou se sestry vídaly jednou týdně v dětském centru, které bylo hrazeno z příspěvku na pěstounskou péči.

Posledním svěřeným dítětem je chlapeček, kterého mají aktuálně v péči. Chlapeček je z pěti sourozenců. Biologičtí rodiče nezvládají péči o tolik dětí. Chlapeček půjde do pěstounské péče dlouhodobé. Respondenti III uvedli, že teď pracují na předávání dítěte novým pěstounům.

3.4.3.1 Analýza případové studie III

Na tomto případě je názorně vidět, jak je důležitá individuální spolupráce mezi pěstouny a pracovníky institucí, kteří zájem o výkon PPPD podpoří. Zároveň se ukazuje, že se pěstouni nemusí bát si říci o změnu pracovníka, pokud s některým z nich spolupráce neprobíhá uspokojivě.

Pěstouni mají osobní zkušenost s častým případem, kdy matka o dítě po porodu nejeví zájem, ale posléze se rozhodne vzít si ho zpět. Dle dříve platné právní úpravy šlo nechtěné dítě z porodnice do kojeneckého ústavu a po šestinedělí byla matka dotazována, zda si chce dítě nechat nebo zda je její rozhodnutí o vzdání se dítěte definitivní. I dnes musí dát matka souhlas se svěřením dítěte do náhradní péče, ale existuje možnost zažádat o svěření zpět do vlastní péče.

Ze zkušeností pěstounů s výchovou a péčí o děti vyplývá, že příprava a školení nejenom samotného pěstouna, ale i dalších lidí v okolí, zejména partnera pěstouna, je nesmírně důležitá. Pěstouni uvedli, že školení zaměřené na péči o děti s abstinenčními příznaky, jim při samotné péči o takové dítě velmi pomohlo, protože jinak by na takovou péči nebyli připraveni. Vzhledem k tomu, že jejich zkušenost s dosavadní péčí o svěřené děti je dobrá, neuvažují o tom, že by

ukončili nebo přerušili PPPD. Podle nich se ve výchově podporují navzájem a mezi dalším přijetím dítěte mají čas si odpočinout.

3.4.4 Případová studie IV

V této případové studii jde o partnerský pár, který má společně šestnáctiletého syna. PPPD vykonávají od roku 2017. Během této doby u sebe měli pět dětí.

Respondenti IV vyzdvihují práci sociální pracovnice z OSPOD a doprovázející organizace, které jim podle nich byli v případě potřeby oporou ve složitějších situacích. V rámci péče o první dítě bylo důvodem prvotních obav první setkání s biologickou matkou. Pěstounka nevěděla, co může od takového setkání očekávat. Krizi dále pociťovali pěstouni v období, kdy zvládali péči o vlastního syna v pubertě, a současně péči o novorozence. V tomto případě jim pomohla sezení u psychologa a využili i rodinné psychoterapie.

Na přípravném kurzu se seznámili s dalšími pěstouny, se kterými si pomáhají a řeší další konkrétní problémy, které se naskytly během PPPD. Také se o tom bavili na společných supervizích.

Pokud se jednalo o jejich zkušenost s rozhodováním soudů, měli jen jednu špatnou zkušenost, kdy soudce soudní proces protahoval z důvodu nedostatečných podkladů pro nezájem biologické matky, která se nikdy soudních procesů neúčastnila, a tak nemohla svůj nezájem potvrdit. Soud nakonec biologické matce stanovil opatrovníka, který za její nepřítomnosti nezájem o dítě potvrdil. Celý proces trval šest měsíců a další tři měsíce trval proces osvojení, než novým rodičům soud dítě svěřil. Během této doby měli osvojitelé a dítě čas na navázání vztahu, a tak přesun do nové rodiny nebyl tak náročný.

Další miminko, které se do PPPD dostalo z důvodu, že matka o dítě v porodnici nejevila zájem, se vrátilo z PPPD zpět do původní rodiny. Sociální pracovnice respondenty IV požádala o deník s fotkami, který musí každý přechodný pěstoun

dítěti vést. Ukázala veškeré podklady o dítěti biologické matce, když u ní byla na návštěvě kvůli souhlasu s osvojením. Matka se začala zajímat o deník svého dítěte. Se sociální pracovnící začala poté spolupracovat a podala žádost o svěřeni dítěte do vlastní péče. Novou zkušeností bylo pro respondenty IV klíčové závěrečné vyhodnocení, protože zjistili, že i zdánlivá maličkost může hrát při rozhodování biologických rodičů zásadní roli.

V současné době mají respondenti IV v péči malé sourozence romského etnika. Obě děti by měli jít do pěstounské péče dlouhodobé.

3.4.4.1 Analýza případové studie IV

Tato případová studie rovněž ukazuje, jak je důležitá správně nastavená spolupráce sociálních pracovníků a doprovázejících organizací s pěstouny. V daném případě se respondentka IV obávala prvního setkání s biologickou rodinou. Klíčový pracovník společně se sociální pracovnící zařídili, aby mohlo několik setkání probíhat na neutrálním místě v dětském centru. Úkolem doprovázejícího pracovníka je navodit správnou atmosféru a vybrat místo kontaktu tak, aby vyhovělo potřebám obou stran a mohlo dojít k navázání vztahu a vytvoření vzájemné důvěry.

Dalším odborníkem, který pěstounům často pomáhá, a potvrzuje to i zkušenost respondentů IV, je osoba psychologa nebo skupinová, popřípadě rodinná terapie. Ta je postavena na komunikaci v rodině a hledání řešení problému, kvůli kterým rodina na terapii dochází. V tomto případě byl využit individuální kontakt s psychologem, který se pro práci s adolescenty doporučuje z toho důvodu, že dospívající může analyzovat svůj proces osamostatnění, který nechce řešit se svými rodiči. Tato rodinná terapie se používá tehdy, kdy je potřeba řešit vztahy, vlastních dětí pěstounů a dětí, kteří jsou členy rodiny na určitý čas.

Důležitým aspektem při výkonu PPPD jsou i dobré vztahy mezi jednotlivými pěstounskými rodinami a jejich spolupráce, protože mohou navzájem sdílet své radosti i strasti a napomáhat si při jejich řešení.

Zkušenosti respondentů s výchovou a péčí o děti jako takovou jsou dobré, problémy v tomto případě vznikaly po určitý čas ve zvládnutí soužití jejich vlastního dítěte se svěřeným dítětem. Obavy pocítovala pěstounka v počátcích i ze setkání s biologickou rodinou, postupně se však naučila při těchto příležitostech navazovat kontakt tak, aby to bylo přínosné pro obě strany.

3.5 Závěry výzkumu

Předmětem výzkumu byli čtyři respondenti. Kontaktovala jsem několik OSPODů a doprovázející organizace, například Dobrou rodinu a Středisko náhradní rodinné péče. Přesto se mi nepodařilo získat více kontaktů. Jako důvod toho, proč mi jich nemohou poskytnout více, uvedli, že buď pěstouni nechtěli zkušenosti sdílet, nebo řešili závažnější problémy s dětmi, které mají v PPPD a nemají čas mi rozhovor poskytnout. Tři respondenti vzali svůj souhlas se zveřejněním jejich zkušeností zpět. Obávali se, že by mohlo dojít ke snadné identifikaci jich i dětí, které měli svěřené do péče.

Zkušenosti respondentů jsem shrnula do obecného závěru, především z důvodu podobných zkušeností založených na spolupráci s příslušnými institucemi a z obdobných důvodů, které vedli ke svěřením dětí do PPPD.

První výzkumná otázka: Jak probíhá spolupráce OSPODu, obecního úřadu obce s rozšířenou působností, krajského úřadu, doprovázející organizace, soudu a pěstouna?

Na výzkumném vzorku se ukázalo, že záleží na konkrétní organizaci a jednotlivém pracovníkovi. Důležitá je rovněž vzájemná spolupráce mezi OSPODy a doprovázejícími organizacemi. Záleží však také na tom, jako doprovázející organizaci se pěstouni zvolí. Při výběru se mohou inspirovat

zkušenostmi dalších pěstounů. Tuto praxi ukazují případové studie. Pokud jde o vzájemné doplňování práce OSPODu a doprovázející organizace, pak OSPOD zde funguje jako kontrola, ale také jako podpora pro pěstounské rodiny. Přesto jim mohou unikát detaily ze samotného průběhu PPPD a soužití se svěřenými dětmi. Ty ovšem mohou zachytit právě doprovázející organizace, na které OSPOD mohou upozornit. Ve vzájemné spolupráci obě instituce postupují tak, aby výsledkem jejich snažení bylo to nejlepší pro zájem dítěte. Všichni respondenti uvedli, že považovali za důležité mít oporu v psychologovi, zvláště pokud se jednalo o pěstounskou rodinu IV, která využila rodinné terapie. Odborná pomoc pomohla situaci vyřešit, protože respondenti sami výchozí řešení neviděli.

Jen jedna respondentka uvedla, že měla špatnou zkušenost s obecním úřadem obce s rozšířenou působností a s krajským úřadem, kde nefungovala komunikace. Respondentka to přisuzovala tomu, že je samozadatelkou a tak není ideálním žadatelem. V praxi se ukázalo, že s tímto mají zkušenosti další samozadatelé. Výzkum ukázal, že dobrá zkušenost s fungováním úřadů převažuje.

Důležitou roli pro svěření dítěte do PPPD hraje soud. Délka soudních řízení může způsobit zdlouhavý proces předávání dětí zpět do biologických rodin, kde je návrat dětí žádoucí. Lepší informovanost soudců o jejich roli v tomto procesu by jistě vedla ke zkrácení této doby, jejíž dlouhé trvání je nežádoucí.

Všichni respondenti se shodli na přínosu spolupráce s ostatními pěstouny, se kterými mohou sdílet zkušenosti. Mnohdy jsou si přáteli, kterým se mohou svěřit a podpořit se.

Druhá výzkumná otázka: Jaké byly zkušenosti pěstouna s výchovou a péčí o děti svěřené do PPPD?

Z výzkumného vzorku vychází, že nejpodobnější zkušenosti měli respondenti s péčí o novorozence. Je to dáno tím, že o péče o novorozené děti se neliší a děti vyžadují stejnou péči.

Odlíšné zkušenosti měli respondenti až tehdy, kdy se starali o starší děti. Důvodem, pro který tomu tak je, je jednak skutečnost, zda se jednalo o dítě s handicapem, dále to, zda mělo dítě abstinenční příznaky nebo zda se jednalo o děti ve vývoji zanedbané. Péče o takové děti klade na pěstouny vyšší nároky. Musí se vyrovnat se situacemi, které by při péči o dítě bez handicapu nebo jinak znevýhodněné dítě nepoznali.

Důvodem odlišných zkušeností bylo i rodinné zázemí respondentů. Respondentka samožadatelka byla na péči o děti sice sama, nemusela ale řešit jiné rodinné neshody, jako tomu je v rodinách s více členy. Můžeme tedy říci, že zkušenosti pěstounů do určité míry závisí i na jejich rodinné situaci. Rodinná konstelace hraje při vykonávání péče a výchovy o svěřené děti významnou roli. Z výzkumu vyplynulo, že takovým případem může být situace, kdy se v rodině nachází současně vlastní dítě v adolescentním věku a je pro něho složité se s novou situací vyrovnat. Navíc při vědomí, že se nejedná o vlastního sourozence. V takových případech se ukazuje jako významná pomoc ze strany sociálního nebo doprovázejícího pracovníka, který může zprostředkovat vhodnou terapii.

Všichni respondenti však uvedli, že svého rozhodnutí stát se pěstounem nelitují. Motivací pro výkon bylo pomáhat dětem v nouzi, nikoliv získat finanční ohodnocení.

Závěr

Zakotvení pěstounská péče na přechodnou dobu do české legislativy bylo významným krokem ke zkvalitnění náhradní rodinné péče. Současná právní úprava však tuto problematiku nepokrývá komplexně. Zcela chybí právní zakotvení institutu sociálního pracovníka. Důvodem pro vydání tzv. profesního zákona je upravení podmínek pro výkon činnosti, odbornou způsobilost, formu výkonu a podmínky pro celoživotní vzdělávání a kontrolu výkonu činnosti. Právní úprava by pomohla upevnění postavení sociálního pracovníka a definovala podmínky pro výkon jeho činnosti.

Z rozhovoru, který jsem vedla se sociální pracovníci pracující na OSPOD vyplývá, že v České republice na každého sociálního pracovníka, který pracuje s touto cílovou skupinou, připadá 360 případů ročně, přičemž není v jeho silách se každému případu věnovat naplno. Bylo by zapotřebí do procesu zahrnout další pracovníky z organizací z neziskového sektoru, kteří by, stejně jako doprovázející pracovník, pomáhali sociálním pracovníkům k naplnění potřeb pěstounů na přechodnou dobu a měli by tak pravomoc vykonávat i kontrolu péče. Touto cestou by se práce sociálních pracovníků zjednodušila, protože by se výkonu svého povolání mohli věnovat naplno.

Cílem této bakalářské práce bylo popsat problematiku pěstounské péče na přechodnou dobu komplexně právě s ohledem na všechny zjiřitelné aspekty, které pěstounská péče na přechodnou dobu zahrnuje, přičemž tomu měl napomoci výzkum, který teorii s praxí propojil. Z výzkumné části vyplynulo, že pokud se jedná o spolupráci institucí a pěstouna, nemělo by docházet k upozadění samožadatelů. Rovněž je přínosné se zaměřit na psychologickou pomoc pěstounovi a dětem umístěných v PPPD, případně vlastním dětem pěstouna. Pokaždé by měl být přítomen buď psycholog, nebo psychoterapeut, protože tomu tak vždy není.

Domnívám se, že cíl bakalářské práce se mi podařilo splnit. Seznámila jsem čtenáře s teorií, jak je v současné době PPPD legislativně zakotvena, jaká by měla být osobnost pěstouna nebo jaký by měl být ideální průběh PPPD. Teorie se v určitých situacích od praxe liší. Toto zjištění mi potvrzují výsledky výzkumu. Respondenti uvedli, že každé dítě i přístup institucí se liší případ od případu.

Možnou variantou rozšíření stávající práce by mohl být popis novely, která je aktuálně v procesu projednávání v Poslanecké sněmovně. Další variantou by mohl být rozsáhlejší výzkum, který by problematiku mohl rozšířit o pohled dítěte na PPPD. Tato alternativa je sice pro práci možná, avšak převyšuje její stanovený rámec. Bylo by však možné ji rozšířit v diplomové práci.

Je samozřejmé, že ideální průběh PPPD neexistuje. Důležité je však osobní nasazení pěstounů a správná podpora ze strany institucí. Bez spolupráce těchto dvou subjektů by nebylo možné i se sebelepší právní úpravou PPPD realizovat.

Seznam použitých zdrojů

Seznam literatury

- BUBLEOVÁ, Věduna. *Adopce.com: průvodce náhradní rodinnou péčí*. Praha: Středisko náhradní rodinné péče, 2018.
- BUBLEOVÁ, Věduna. *Historický vývoj péče o opuštěné děti*. Náhradní rodinná péče: česko-slovenský časopis. Praha: Středisko náhradní rodinné péče, 2000. ISSN 1212-3765.
- BUBLEOVÁ, Věduna. *Základní informace o pěstounské péči a péči poručníka*. Praha: Středisko náhradní rodinné péče, 2018. ISBN 978-80-87455-30-2.
- KOCOURKOVÁ, Jana a Ria ČERNÁ. *Kontakt dětí v náhradní rodinné péči s biologickou rodinou: formulář pro vyhodnocení rizik kontaktu: praktické rady pro nastavování kontaktu*. Chrudim: Amalthea z.s. ve spolupráci s Latus pro rodinu, 2018. ISBN 978-80-904801-5-5.
- KONEČNÁ, Hana a Markéta SUDOVÁ. *Jak dál s pěstounskou péčí na přechodnou dobu?*. Praha: Středisko náhradní rodinné péče, 2011. ISBN 978-80-87455-23-4.
- MATĚJČEK, Zdeněk. *Náhradní rodinná péče: průvodce pro odborníky, osvojitele a pěstouny*. Praha: Portál, 1999. ISBN 80-7178-304-8.
- MATĚJČEK, Zdeněk, Jiří KOVAŘÍK a Věduna BUBLEOVÁ. *Pozdní následky psychické deprivace a subdeprivace*. Praha: Psychiatrické centrum, 1997. Zprávy (Psychiatrické centrum). ISBN 80-85121-89-1.
- MATOUŠEK, Oldřich, PAZLAROVÁ, Hana, *Hodnocení ohroženého dítěte a rodiny: v kontextu plánování péče*. 2., rozš. vyd. Praha: Portál, 2014. ISBN 978-80-262-0522-7.
- PAZLEROVÁ, Hana. *Právní a finanční aspekty doprovázení pěstounských rodin*. Praha: Virtuální knihovna NRP, 2014. Nadační fond J&T.
- PECH, Kryštof. *Pěstounská a doprovázející organizace*. Hradec Králové, 2018. Diplomová práce.
- RADVANOVÁ, Senta. *Rodina a dítě v novém občanském zákoníku*. V Praze: C.H. Beck, 2015. Beckova edice právní instituty. ISBN 978-80-7400-578-7.
- SCHOOLER, Jayne E. a Jiří KOVAŘÍK. *Adopce: vztah založený na slibu: užitečné rady a postřehy pro adoptivní rodiče a pěstouny*. Praha: Návrat domů, 2002. ISBN 80-7255-066-7.
- ŠKOVIERA, Albín. *Dilemata náhradní výchovy: [teorie a praxe výchovné péče o děti v rodině a v dětských domovech]*. Praha: Portál, 2007. ISBN 978-80-7367-318-5.
- ŠVESTKA, Jiří. *Občanský zákoník - Komentář - Svazek II (rodinné právo)*. Praha: Wolters Kluwer, 2014. ISBN 978-80-7478-477-4.

- TRNKOVÁ, Lucie. *Náhradní péče o dítě*. Praha: Wolters Kluwer, 2018. Právo prakticky. ISBN 978-80-7552-864-3.
- VANČÁKOVÁ, Martina. *Dítě jiného etnika v náhradní rodinné péči*. Praha: Středisko náhradní rodinné péče, 2011. ISBN 978-80-87455-05-0.
- VÁGNEROVÁ, Marie. *Psychický vývoj dítěte v náhradní rodinné péči*. Praha: Středisko náhradní rodinné péče, 2012. ISBN 978-80-87455-14-2.
- VÁVROVÁ, Alena. *Přípravy pro budoucí náhradní rodiče: metodika*. Praha: Středisko náhradní rodinné péče, 2012. ISBN 978-80-87455-16-6.
- VRÁNOVÁ, Lucie. *Sociálně-právní analýza přechodné pěstounské péče v České republice*. Praha: Středisko náhradní rodinné péče, 2011. ISBN 978-80-87455-09-8.
- ZUKLÍNOVÁ, Michaela. *Občanský zákoník, komentář, svazek II*. In Švestka, J., Dvořák, J., Fiala, J. a kol. *Občanský zákoník, komentář, svazek II*. Praha: Wolters Kluwer, 2014. ISBN 978-80-7478-477-4.

Zákony

- Občanský zákoník, 2012
- § 966 odst. 2 věta třetí a § 967, Občanský zákoník, 2012
- zákon č. 359/1999 Sb., o sociálně-právní ochraně dětí, ve znění pozdějších předpisů
- Normativní instrukce Ministerstva práce a sociálních věcí ČR č. 5/2013, týkající se dávek pěstounské péče
- nařízení Evropského parlamentu a Rady EU č. 492/2011 ze dne 5. dubna 2011 o volném pohybu pracovníků uvnitř Unie
- §53 odst. 4 zákona o sociálně-právní ochraně dětí
- novela zákona č. 359/1999 Sb., o sociálně-právní ochraně dětí

Internetové zdroje

- Centrum pro náhradní rodinnou péči, o.p.s.. *Pěstounská a poručnická péče*. [online] Dostupné z: <https://www.cpnrp.cz/domu/info-o-nrp/pestounska-porucnicka-pece/>
- Děti patří domů z.s.. *Pro zájemce – Děti patří domů*. 23.11.2020. [online] Dostupné z: <https://www.detipatridomu.cz/pro-zajemce/>
- Dobrá rodina o.p.s.. *Metodika doprovázení rodin poskytujících pěstounskou péči na přechodnou dobu*. 2018 [online] Dostupné z: <https://www.dobrarodina.cz/co-delame/metodicke-centrum/metodiky>

- Dobrá rodina o.p.s.. *Průvodce PPPD II.* 2020[online] Dostupné z: <https://www.dobrarodina.cz/co-delame/metodicke-centrum/metodiky>
- DOTEK z.s.. *Naše služby:: DOTEK z.s..*[online]. Dostupné z: <https://www.dotekzs.cz/nase-sluzby/>
- HLÁSKOVI, A.,V. Pěstounská péče na přechodnou dobu. *Průběh PPPD.*[online] Dostupné z: <https://www.rpp.cz/inpage/prubeh-pppd/>
- KLIMEŠ, J. *Pěstounská péče na přechodnou dobu.* Přechodná PP recenze. [online] Dostupné z: http://klimes.mysteria.cz/clanky/psychologie/prechodna_pp_recenze.html
- MPSV. *Formy náhradní rodinné péče. Průvodce.*[online]. Dostupné z: <https://www.mpsv.cz/formy-nahradni-rodinne-pece>
- MPSV. *Metodika MPSV k PPPD.*[online] Praha, 2013. Dostupné z: <https://www.rpp.cz/inpage/metodika-mpsv-k-pppd-brezen-2013/>.
- MPSV. *Proces zprostředkování.*[online] Dostupné z: <https://www.mpsv.cz/proces-zprostredkovani>
- MPSV. *Statistiky. Roční výkaz o výkonu sociálně právní ochraně dětí za rok 2019.*[online] Dostupné z: <https://www.mpsv.cz/statistiky-1>
- Náhradní rodinná péče – Dětský úsvit. *Dětský úsvit, náhradní rodinná péče.* [online] Dostupné z: <http://detskyusvit.cz/nahradni-rodinna-pece/>
- Pěstounská péče na přechodnou dobu. *Mapování průběhu PPPD.* [online] 2016. Dostupné z: <https://www.rpp.cz/inpage/nova-vlna-mapovani-pppd/>
- The fostering network. *Fostering statistics.*UK, 2020 [online]. Dostupné z: <https://www.thefosteringnetwork.org.uk/advice-information/all-about-fostering/fostering-statistics>
- Úřad práce ČR. *Dávky pěstounské péče.*[online] 5.10.2020.[15.2.2021] Dostupné z: <https://www.uradprace.cz/davky-pestounske-pece>
- VYSKOČIL, Filip. *Právní úprava náhradní rodinné péče.* [online] Praha: Středisko náhradní rodinné péče, 2014. Dostupné z: <https://docplayer.cz/1289015-Mgr-filip-vyskocil-pravni-uprava-nahradni-rodinne-pece-v-ceske-republice.html>
- Zlínský kraj, odbor sociálních věcí, SPOD, NRP, PP. *Pěstounská péče.*[online] Dostupné z: <https://www.kr-zlinsky.cz/pestounska-pece-cl-1932.html>